

FACEBOOK JA IDENTITEETTI
LUKIOLAISTEN KOKEMUKSIA FACEBOOKIN KÄYTÖSTÄ

Juho Koskimies
Kasvatustieteen pro gradu - tutkielma
Syksy 2015
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Koskimies, Juho. 2015. Facebook ja identiteetti – Lukiolaisten kokemuksia Facebookin käytöstä. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 39 sivua.

Mediakulttuurin väitetään olevan avainasemassa jäsentämässä nykyisiä identiteettejä ja muotoilemassa ajattelua ja käyttäytymistä erityisesti nuorten keskuudessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin lukiolaisten Facebookin käyttötottumuksia ja pyrittiin selvittämään miten henkilöt rakentavat identiteettiään Facebookin avulla. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelua hyödyntäen keväällä 2010, jolloin haastateltiin kuutta lukioikäistä nuorta. He olivat iältään 17–18-vuotiaita. Lisäksi 20 oppilasta osallistuivat kirjoitelmien tekoon, jossa olin valmiiksi antanut heille otsikon nimeltä ”Minä ja Facebook”.

Tutkielman teoreettisena näkökulmana oli Thomas Ziehen ajatus nuorten identiteettityöstä jatkuvana ”ylikuumentumisen prosessina”, jota mediakulttuuri ylläpitää. Tutkimusote oli kvalitatiivinen. Aineisto analysoitiin käyttämällä sisällönanalyysia.

Tutkielman mukaan Facebook on lukiolaisille kommunikoinnin väline, jossa pyritään jakamaan positiivista elämänsäntettä kuvien ja tekstien muodossa. Avoimuutta pidetään tärkeänä, mutta samalla halutaan suojella omaa profiilia. Yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeää Facebookissa ja omien ajatusten jakamista pidetään tärkeänä. Facebook toimii paikkana, jossa voi levähtää ja päivittää kuulumisia tai seurata muiden päivityksiä. Facebookin avulla nuoret hakevat myös hyväksyntää. Julkisuus näyttäytyi yhteisten kokemusten ja omien kokemusten jakamisena, yksityisyyden piiriin liittyivät erilaiset henkilökohtaisemmat asiat. Kirjoitelmat lisäsivät henkilöiden kykyä reflektoida omaa Facebook käyttäytymistään, jolloin monet henkilöt kertoivat oppineensa erilaisia tapoja käyttäessään Facebookia. Facebook merkitsi eri nuorille hieman eri asioita, erilaisia tapoja kommunikoida tai olla kommunikoida. Facebookin käyttäminen teki monista riippuvaisia, jolloin oltiin riippuvaisia toisista ihmisistä virtuaalisesti, mutta kasvotusten kohtaamista todellisessa elämässä ei välttämättä tapahtunut. Lopuksi voidaan todeta, että identiteetin rakentamisen kannalta yksityisyyden ja rajojen opettelu perustui terveeseen itsesuojeluvaistoon. Käyttäjät mm. harkitsivat mitä he halusivat julkaista profiilissaan ja keitä olivat valmiita hyväksymään tai hylkäämään kavereikseen.

Avainsanat: mediakulttuuri, Facebook, identiteetti, identiteettityö

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	4
2 FACEBOOK JA MEDIAKULTTUURIN MUUTOS.....	5
2.1 Uusi media ja sosiaalinen media.....	5
2.2 Mediakuvien päälletunkevuus.....	7
2.3 Facebook.....	8
3 IDENTITEETTI.....	9
3.1 Persoonallinen ja sosiaalinen identiteetti.....	10
3.2 Postmoderni identiteetti.....	10
3.3 Identiteettityön tapoja.....	11
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	15
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	16
5.1 Teemahaastattelu.....	16
5.2 Aineiston keruu.....	17
5.3 Aineiston käsittely ja analyysi.....	17
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	21
6.1 Facebookin merkitykset osana nuorten arkea ja yhteisöllisyyden rakentamista...22	
6.2 Persoonallisen identiteetin rakentaminen Facebookissa.....	23
6.3 Sosiaalisen identiteetin rakentaminen Facebookissa.....	24
6.4 Oppiminen ja avoimuus Facebookissa.....	25
6.5 Asenteet Facebookissa.....	29
7 POHDINTA.....	31
7.1 Tulosten luotettavuus ja hyödynnettävyys.....	34
7.2 Tutkimuksen eettisyys.....	35
7.3 Jatkotutkimusideoita.....	36
LÄHTEET.....	37
LIITE Teemahaastattelurunko.....	39

1 JOHDANTO

Mediasta ja mediakulttuurista, kuvista, äänistä ja erilaisista speaktaakkeleista on tullut erottamaton osa arkea. Ne hallitsevat vapaa-aikaa ja tarjoavat aineksia, joista ihmiset muovaavat omia identiteettejään. (Kellner 1997, 9.) Tässä tutkimuksessa keskityn Facebook nimisen internetyhteisön käyttäjäprofiileihin ja siihen, kuinka ihmiset esittävät itseänsä toisilleen sekä millaisia kokemuksia he esittävät Facebookin käytöstä. Käyttäjäprofiileilla tarkoitetaan ihmisten luomia omia kuvauksia itsestään, Facebookin sivua, jossa on henkilön tietoja esim. paikkakunta ja ikä, harrastukset sekä erilaisia kuvia.

Facebook mahdollistaa persoonallisen identiteetin muokkaamisen. Teemana ovat myös kysymykset julkisen ja yksityisyyden ”rajoista”. Kuvia on mahdollista katsoa, jos henkilö on hyväksytty hänen ystäväkseen tai jos profiili on avoin. Tukeudun tässä mm. Ziehen teoreettisiin käsitteisiin ”todellisuuden päälletunkevuus” sekä ”kylmenemisen ja ylikuumenemisen jakautumisprosessi”. Ziehen mukaan yhteiskunta kylmenee, mutta ihmisten subjektiviteetti kuumenee. Profiilia yhteisössä on tapana myös muokata. Ziehen todellisuuden päälletunkevuuden ideana on se, että päälle on tunkemassa todellisuus, joka on loputtoman vieras ja kylmä, mutta samalla myös meissä itsessämme toimiva ja käytännössä syvälle omiin tunteisiimme, unelmiimme ja tulkintoihimme syöpyvä. (Ziehe 1991, 29-30.) Tätä ideaa pyrin tutkimuksessani hyödyntämään ajattelemalla, että kirjautuessamme Facebook-yhteisöön, eteemme saattaa tulvia kavereiden laittamia kuvia häistä, juhlista ja erilaisista elämän tapahtumista. Tämä on eräänlaista tunteisiin vetoavaa mahdollisuuksien läsnäoloa virtuaalisesti, joka silti on vierasta ja kylmää.

Identiteettiä on jatkuvasti pidettävä yllä ja luotava yhä uudestaan, sekä rutiininomaisesti että erityisesti paneutumalla. Erityisen tärkeää on yksilöllisten elämäkerrallisten kertomusten ylläpitäminen ja niiden liittäminen osaksi yhteisöllisiä kertomuksia. Ihmisen tarina itsestään tarkoittaa osakseen samaa kuin hänen identiteettinsä. Identiteetti kiinnitetään ulkoiseen ja tehdään näkyväksi muun muassa juuri Facebookin kaltaisissa internetyhteisöissä. (Saaristo & Jokinen 2004, 137-139.) Facebook-yhteisö ja siellä tapahtuva identiteetin muokkaaminen on luonteeltaan myös rakentavaa ja uudistavaa. Profiilia muokataan omien tunnetilojen/elämänvaiheiden mukaisesti ja tekstit kertovat yleensä käyttäjän sen hetkisestä elämäntilanteesta.

Miksi tämä tutkimus on merkityksellistä? Facebook on monille ihmisille, erityisesti nuorille tärkeä ajanviettopaikka ja se on osa ihmisten elämää, joten on tärkeää saada tietoa miten nuorista, 17–18-vuotiaista koottu opiskelijaryhmä kokee Facebookin käytön. Facebookin kehittymistä ajatellen on merkityksellistä, että tutkimusaineisto on kerätty aikana, jolloin Facebook ei ollut vielä niin suuri kuin mitä se on nykyään.

2 FACEBOOK JA MEDIAKULTTUURIN MUUTOS

Mediakulttuuriin kuuluu radio- ja äänentoistojärjestelmät, elokuva ja sen levitystavat, niin sanottu painettu sana sanomalehdistä aikakauslehtiin, erilaiset mainoskuvat, internetin sekä televisiojärjestelmän, joka muodosti mediakulttuurin ytimen ennen uuden median tuloa. Mediakulttuuri on kuvien kulttuuria, joka hyödyntää usein sekä auditiivisia sekä visuaalisia kuvia ja vetoaa tunteisiin ja ajatuksiin. Se on teollista kulttuuria, jolla on vakiintuneet genret ja joka noudattelee totuttuja kaavoja, koodeja ja sääntöjä. Se on siis kaupallista kulttuuria, tavoittelee suurta yleisöä käsittelemällä ajankohtaisia teemoja ja ongelmia. Tällä tavoin se luo kielen oman aikansa yhteiskunnalliselle todellisuudelle. Nykyisessä mediakulttuurissa informaatiota ja viihdettä välittävät viestimet kertovat meille, kuinka käyttäytyä ja mitä ajatella, tuntea, uskoa, pelätä ja tahtoa ja mitä taas ei. (Kellner 1997, 9-10.)

2.1 Uusi media ja sosiaalinen media

Uudella medialla tarkoitetaan aiempaa digitalisoituneempaa ja globalisoituneempaa kulttuuria. Se perustuu informaation digitaaliseen muokkaukseen ja siirtämiseen globaaleissa tietoverkoissa. Uuden teknologian lisäksi voimme puhua vuorovaikutuksen vallankumouksesta. Uudessa mediassa haasteellista ihmiselle on se, että se on avoin alusta identiteettityölle ja uudenlaisten virtuaalisten yhteisöjen rakentamiselle. (Turkki 2005, 5-6.) Median kertoma muutos on median itsensä välittämää ja luomaa muutosta sen sisällöistä. On selvää, että pyrimme jatkuvasti päivittämään tietojamme Facebook –profiileissamme, koska tällöin viestitämme toisille käyttäjille sen hetkistä elämäntilannettamme. (Turkki 2005, 13.) Andy Bennett lisää vielä, että uuden median eri muodot ovat merkittävästi vaikuttaneet jokapäiväisen elämän luonteeseen. Yhä enenevässä määrin julkisen ja yksityisyyden tilat hämärtyvät ja kommunikoinnin nopeat tavat esim. Skype-puhelut mahdollistavat kommunikoinnin ilmaiseksi toiselle puolelle maailmaa tietokoneen välityksellä. Internet on ollut avainroolissa lisäämässä kommunikoinnin erilaisia muotoja, joista Facebook-yhteisö on yksi esimerkki. (Bennett 2005, 89.)

Älypuhelimien ja erilaisten tablettien yleistymisen on tehnyt Facebookin käyttämisestä yhä vaivattomampaa, koska ihmiset voivat päivittää profiiliaan esim. aamubussissa ja melkein missä tahansa, missä internet-yhteys toimii. Facebook-sovellusta voidaan siis käyttää ”tien päällä” älypuhelimien ja tablettien avulla, eikä siis ainoastaan kotikoneelta käsin.

Facebook on yksi monista nk. sosiaalisen median yhteisöistä, jossa sisällön jakaminen kuuluu sen avainsanoihin. Sosiaalisella medialla tarkoitetaan netinkäytön uutta vaihetta, jossa sen käyttäjän rooli on hieman erilaisempi, kenties paljon aktiivisempi kuin aiemmin. Sosiaalisessa mediassa jaetaan kuvia, tekstejä, videopätkiä ja se on ihmisten aktiivista osallistumista yhteisiin keskusteluihin. (Suominen 2013, 13.) Voidaan ajatella, että sosiaalisessa mediassa korostuvat uudet vuorovaikutuksellisuuden ja yhteisöllisyyden muodot. Sosiaalinen media on ”lyönyt läpi” lyhyessä ajassa ja niinpä tämän takia käsitteen määrittely ei ole vielä kukaan aivan yksiselitteistä. 2010-luvulla sosiaalista mediaa pidetään yleiskäsitteenä, jolla viitataan melkein mihin tahansa nykyiseen verkkopalveluun, jossa on paljon sisältöä jakavia tai keskenään kommunikoivia käyttäjiä. (Suominen 2013, 14-15.) Tällä hetkellä sosiaalinen media yleisesti ymmärretään digitaalisena verkkoviestintänä sekä viestinnän multimodaalisuutena eli monikanavaisuutena ja –aistisuutena. Se ankkuroituu kansainvälisiin suosikkipalveluihin kuten Facebook, joka perustuu sisältöjen jakamiseen sekä verkostojen ja yhteisöjen rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Tämäkään määritelmä ei tosin ole kovin pysyvä, koska sosiaalinen media ja sen palvelut ja käyttötavat muuttuvat jatkuvasti. (Suominen 2013, 17.)

2.2 Mediakuvien päälletunkevuus

Kuvien nopeasti kasvava vauhti ja määrä tuottaa postmodernin mielenmaiseman, jossa kuvat kiitävät ohi niin nopeasti, että ne menettävät merkityksensä ja viittaavat vain loputtomasti muihin kuviin. Lopulta kuvien lisääntyminen tuottaa sellaisen kyllästymisen, apatian ja piittaamattomuuden, että katsoja on ikuisesti eksyksissä pirstaloituneessa peilitalossa tarpeettomien ja merkityksettömien kuvien loputtomassa leikissä. (Kellner 1997, 268.) Yleisen postmodernin käsityksen mukaan kulttuuri hajaantuu puhtaaksi kuvaksi vailla viittaussuhteita, sisältöä tai vaikutuksia. Tutkimukseni pyrkii käsittelemään sekä itsensä esittämistä kuvien että omien tekstien kautta, jolloin kysymykseksi nousevat erilaiset tavat, joilla identiteettiä työstetään. Mediatekstistä voidaan todeta, että teksti muuttaa perusteellisesti kommunikaation ja tulkinnan ehtoja välittömään kommunikaatioon ja dialogiin verrattuna. (Kupiainen 2005, 79.) Samaa mieltä voimme olla siitä, että ”kuvallisuuden ja visuaalisuuden myötä käsityksemme maailmasta ja itsestämme muuttuu, sillä

maailma on erilainen näytettynä kuin kerrottuna”. (Kupiainen 2005, 84.) Nykyaikana median käyttötavat ovat yksilöllistyneet. Yhteisöllisyyttä koetaan netin välityksellä esim. chat-keskusteluissa toisten kanssa sekä jaettujen tekstien/videoiden muodossa, joita kommentoidaan ja joista käydään keskustelua netissä. Huolimatta siitä, että ihmiset tapaavat myös todellisessa ”reaalimaailmassa” ei poista sitä tosiasiaa, että maailma on kuvallistunut ja siitä on tullut todellisuuden esittämistä. (Kupiainen 2005, 84-85.) Mielikuvista on tullut todellisempaa kuin itse koettu todellisuus.

Ziehen tärkeä teema on kylmenemisen ja ylikuumenemisen jakautumisprosessi. Ziehen mukaan abstraktisuus on vallannut kanssakäymisen muotomme, kokemisen ja nautinnon mahdollisuutemme, suhteen omaan itseen ja samanaikaisesti on vallalla miltei abstraktiksi kiteytynyt subjektivoinnin vaatimus. Tällä subjektivoinnin vaatimuksella Ziehe tarkoittaa lisääntyntä kaipuuta siihen, että yksilön kohtaamat tilanteet voitaisiin kokea emotionaalisesti. Ziehen mukaan yhteiskunta kylmenee, mutta ihmisten subjektiviteetti kuumenee. Nuoret kokevat myöhäiskapitalistisen yhteiskunnallistumisen päälletunkevana todellisuutena. Päälle on siis tunkemassa todellisuus, joka on loputtoman vieras ja kylmä, mutta samalla myös meissä itsessämme toimiva ja käytännössä syvälle omiin tunteisiimme, unelmiimme ja tulkintoihimme syöpyvä. Ziehen mukaan ”medioiden yhteiskuntaan tuotetut kuvat ja tulkinnat ovat äärimmäisen päälletunkevia”. (Ziehe 1991, 29-30 , 33 , 39.)

Todellisuuden päälletunkevuudessa on kyse myös mahdollisuudentajusta, joka yksilötasolla ilmenee usein kärjistyneenä tietoisuutena omista puutteista tai omalle kehitykselle asetetuista vaatimuksista. Tämä saa tukea joukkotiedotusvälineiltä ja mahdollisuuksien läsnäolo on Ziehen mukaan pitkälle medioittein välittämää. Ziehe mainitsee television tarjoavan lapsille ja nuorille valtavan aineiston sekundaarisia tulkintamalleja, jotka eivät enää ole missään suhteessa omien primaarikokemusten mahdollisuuteen. Nykyaikana uskoisin internetin palvelevan vähintään yhtä paljon samoja aikeita kuin television ennen internetin aikaa. Lisäksi internetin materiaali on hyvin monikerroksinen ja laaja. Valtavan tiedon vuoksi maailma on ”jo kauan ollut tunnettu” ennen kuin se voidaan kokea. Ziehen mukaan nuoret voivat ajautua vaaraan, että ”miten tahansa he käyttäytyvätkin, he vain siteeraavat omia sekundaarisia kokemuksiaan, medioitten välittämää ennakkotietoaan”. (Ziehe 1991, 37-38.) Reijo Kupiainen väitöskirjassa puhutaan televisuaalisuudesta, jossa ”maailma on jo tullut nähdyksi ja ymmärretyksi ennen kuin se on nähty”. (Kupiainen 2005, 97.) Kyseessä on siis teknologian esiinmarssi, joka hallitsee meitä monella tavalla. Kupiainen

täsmittää, että ”tekniikan avulla ei vain hallita luontoa, vaan myös kasvatus, seksuaalisuus ja koko inhimillisten käytäntöjen kirjo asetetaan teknisen kontrollin alle.” (Kupiainen 2005, 66.)

2.3 Facebook

Facebookista käytetään yhdessä Youtuben, Twitterin sekä erilaisten blogien kaltaisten internetin yhteisöpalveluiden kanssa ilmaisua sosiaalinen media. Facebookin idea on, että käyttäjät tuottavat yksin tai yhdessä kyseisen kanavan sisällön. Samalla Facebook auttaa verkostoitumaan ja muodostamaan yhteisöjä. Kun Facebookin käyttäjä kirjoittaa päivän kuulumiset ”seinälleen”, tuottaa hän samalla median sisältöä. Näin käyttäjä asettuu vuorovaikutukseen kaveripiirinsä kanssa. Facebook on yhdessä Youtuben kanssa maailman eniten liikennöity internet –sivusto. (Seppänen & Väliaverron 2012, 28.) Facebook on siis sosiaalinen palvelu, joka yhdistää ystäviä ja asioita, työ- ja opiskelutovereita, sekä tavallisia tuttavuuksia. Facebookin perusti amerikkalainen yliopisto-opiskelija Mark Zuckerberg vuonna 2004 ja sen suosio on kasvanut vuosi vuodelta.

Vuonna 2008 julkaistu artikkeli ”Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships” (Zhao, Grasmuck & Martin) tutki 63 Facebook –profiilia. He päätyivät tulokseen, jossa henkilöt pyrkivät profiileillaan lisäämään ymmärrystä itsensä esittämisestä yleisesti sekä luoda haluttu vaikutelma toisille. Facebook profiileita pidettiin ”julkisena prosessina”. Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että Facebook mahdollisti erinomaisen tavan opiskella identiteetin rakentamista avoimessa virtuaaliympäristössä. Facebookissa käyttäjät halusivat luoda hallitun vaikutelman toisille käyttäjille, mutta samalla he pyrkivät näyttämään ”haluttavan kuvan sosiaalisesta hauskaa pitävästä yksilöstä”. Käyttäjät kokivat paremmaksi tavaksi näyttämisen (kuvat) kuin kertomisen tuntemattomille kuten myös tuntemilleen ystäville. Suurin osa kuvista sisälsi ryhmäkuvia hauskanpidosta.

Vaikka Facebook oli alun perin tarkoitettu lähinnä yliopisto-opiskelijoiden käyttöön, käyttävät sitä nykyään melkein minkä ikäiset tahansa, aina 13-vuoden ikäraja ylöspäin. Facebookissa on mahdollisuus muokata profiilia sisältäen käyttäjän kuvat, kiinnostuksen kohteet (musiikki, elokuvat, kirjat, tv-ohjelmat) sekä kuvien perään tekstin. Käyttäjät, jotka ovat ystäviä keskenään voivat kommentoida toisten kuvia ja käyttäjät päivittävät statuksiaan yleensä oman sen hetkisen tekemisen/tilanteen mukaan. Profiilit voivat olla joko täysin avoimia, kontrolloituja tai täysin yksityisiä. Jotkut avoimet esimerkiksi julkisuudenhenkilöiden profiilit ovat sellaisia, joita muut käyttäjät pääsevät katsomaan ja kommentoimaan huolimatta siitä, että kyseinen

julkisuudenhenkilö ei olisi koskaan tätä ihmistä tavannutkaan. Tässä tutkimuksessa pyrin saamaan vastauksia kysymyksiin, millaisia merkityksiä henkilöt antavat itsestään profiilivalinnoillaan sisältäen omat kuvat, kommentit itsestään sekä omat kiinnostuksen kohteet? Mikä Facebookissa kiehtoo ja miksi? Missä menee julkisuuden ja yksityisyyden raja? Nämä eivät ole varsinaisia tutkimuskysymyksiä vaan ne liittyvät teemahaastattelun kysymyksiin, jotka tähtäävät haastateltavien tapoihin työstää omaa identiteettiään.

3 IDENTITEETTI

Sanan ”identiteetti” alkuperä on latinan sanassa ”idem” (”sama”). Se on jonkinasteista pysyvyyttä ja jatkuvuutta, mutta viittaa myös tiettyihin kollektiivisiin ja subjektien välisiin kokonaisuuksiin varustettuna itsetietoisuudella sekä kyvyllä kehittyä ja oppia. (Fornäs 1998, 277.) Identiteetti sisältää ihmisen itseään koskevia käsityksiä, mielikuvia, asenteita ja tunteita, ja se rakentuu sosiaalisessa toiminnassa etenkin samastumalla, rooleihin sitoutumalla sekä haasteita ja ongelmia työstämällä. Se määritellään yleisesti vastaukseksi kysymykseen ”kuka minä olen”, erityisesti suhteessa toisiin ihmisiin ja ryhmiin. Identiteetin kehitys on vaihtoehtojen etsintää, tavoitteiden asettamista ja elämänsuunnittelua, jotka jatkuvat läpi koko elämän. (Mustonen 2001, 120.)

Ennen modernia aikaa identiteetti oli ongelmaton eikä sitä pohdittu tai siitä keskusteltu. Yksilöillä ei ollut identiteettikriisejä eivätkä he juuri muuttaneet identiteettiään. Modernina aikakautena identiteetistä tuli vaihteleva, moninainen, henkilökohtainen, itseään pohtiva, muutoksen ja uudistuksen alainen. Kuitenkin modernin ajan identiteettimuodot olivat melko vakaita, identiteetti syntyi yhä rajallisessa roolien ja normien joukosta. Identiteetit olivat suhteellisen pysyviä ja rajallisia, vaikka mahdollisten uusien identiteettien rajat laajenivatkin kaiken aikaa. Modernina aikana itsetietoisuus löysi itsensä. Ihminen saattoi valita, luoda ja uudelleen luoda identiteettiään sitä mukaa kuin elämän mahdollisuudet muuttuivat, laajenivat tai supistuivat. (Kellner 1997, 261.)

Modernina aikana identiteetti liittyi myös yksilöllisyyteen, ainutlaatuisen yksilöllisen minän kehittämiseen. Kun identiteetti oli perinteisesti riippuvainen heimosta, ryhmästä tai kollektiivista, modernina aikana identiteetti riippui erityisen yksilöllisyyden luomisesta. Toisen maailmansodan jälkeisissä kulutus- ja mediayhteiskunnissa identiteetti on yhä useammin liitetty tyyliin, imagon luomiseen ja ulkonäköön. Modernina aikana identiteetin ongelma oli siinä, miten minä rakennetaan, havaitaan, tulkitaan ja esitetään itselle ja muille. (Kellner 1997, 263.)

3.1 Persoonallinen ja sosiaalinen identiteetti

Identiteettejä on kahdenlaisia, persoonallinen ja sosiaalinen identiteetti eli tunne siitä, keitä olemme ryhmän jäseninä. Sosiaalinen identiteetti on se osa yksilön minäkuvaa, joka juontuu jäsenyyksistä erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä sekä jäsenyyteen liittyvistä tieto-, arvo- ja tunnemerkituksista. Identiteetin rakennusaineita saadaan esimerkiksi sukupuolirooleista, kulttuurisista tai ammatillisista alaryhmistä tai elämäntapa- ja harrastusryhmistä. Nämä näyttäytyvät myös median välityksellä. (Mustonen 2001, 122.) Medialla on tärkeä rooli persoonallisten ja sosiaalisten identiteettien rakentumisessa. Media tarjoaa monimuotoisen samastumismallien gallerian, se esittelee käyttäytymistapoja, asenteita ja ideoita, joita vertailemalla työstämme omaa identiteettiämme. Median mallit voivat sekä avartaa minuutemme rajoja että kapeuttaa ihanneminäämme stereotyyppiseen suuntaan. (Mustonen 2001, 119.)

Media eri muodoissaan vastaa sosiaalisen identiteetin rakennustarpeisiin ja toimii myös ryhmien identiteettiä vahvistavana kanavana. Mediasisältöä käytetään viiteryhmää määrittävien asenteiden ja käyttäytymistapojen omaksumiseen. Kun median mallit sisäistyvät normeiksi, myös persoonalliset asenteet muotoutuvat normien välityksellä mediaesitysten mukaisiksi. (Mustonen 2001, 122.) Parhaimmillaan myös media voi olla tekijä, jonka kautta yksilö vahvistaa minuuttaan sekä lisää itseymmärrystään ja valmiuksiaan ratkaista ongelmiaan. (Mustonen 2001, 121.)

3.2 Postmoderni identiteetti

Postmodernista näkökulmasta katsottuna identiteetin käsite on muuttunut yhä epävakammaksi ja hauraammaksi sitä mukaa kun modernien yhteiskuntien vauhti, laajuus ja monimutkaisuus ovat kasvaneet. (Kellner 1997, 263-264.) ”Tunteen heikkeneminen” postmodernissa kuvakulttuurissa toistuu postmodernissa minuudessa, jolta väitetään puuttuvan modernismille ja modernille minuudelle luonteenomainen ilmaiseva energia ja yksilöllisyys. Sekä postmodernien tekstien että minuuksien sanotaan olevan syvyydettömiä ja latteita, pinnallisia ja kadoksissa hetken kiihkeydessä ja tyhjyydessä, vailla olemusta ja merkitystä tai siteitä menneisyyteen. (Kellner 1997, 267.) Kellner uskoo television ja muun mediakulttuurin olevan avainasemassa jäsentämässä nykyisiä identiteettejä ja muotoilemassa ajattelua ja käyttäytymistä. (Kellner 1997, 269.)

Postmoderni identiteetti muodostuu siis teatterinomaisesti roolileikkien ja imagorakentamisen kautta. Moderni identiteetti keskittyi henkilön ammattiin, hänen asemaansa yhteiskunnassa (tai perheessä), kun taas postmoderni identiteetti keskittyy vapaa-aikaan, ”lookiin”, imagoihin ja kulutukseen. Moderni identiteetti oli vakava asia, johon liittyi perustavanlaatuisia valintoja. Nämä määrittelivät ihmistä (ammattia, perhettä, poliittisia valintoja). Postmoderni identiteetti taas on riippuvainen vapaa-ajasta ja perustuu leikkiin, taitoon voittaa pelissä ja imagon tuottamiseen. (Kellner 1997, 275.) Postmodernit minuudet ovat yhä moninaisempia, hetkellisempiä ja avoimempia. Olipa identiteetti luonteeltaan modernia tai postmodernia, se välittyy nyky-yhteiskunnassa lisääntyvässä määrin mediakuviissa, jotka antavat mallin ja ihanteet yksityisen identiteetin muovaamiselle. (Kellner 1997, 281.) Mainokset, kulutus, televisio ja mediakulttuuri horjuttavat jatkuvasti identiteettiä ja tuottavat lisää epävakaita, häilyviä, vaihtuvia ja muuttuvia identiteettejä. (Kellner 1997, 292.)

Ennen identiteettejä on aina työstetty nuoruuden kuluessa, matkalla lapsuudesta kohti kypsää aikuisuutta kun taas myöhäismoderni on tehnyt identiteeteistä avoimempia ja epävarmempia myös monille varttuneemmille ihmisille. Myöhäismoderni on lisännyt vaatimuksia jatkuvasta identiteettien kehittämisestä. Myöhäismoderniin sisältyvä intensiivisyys, toisen asteen modernisaatioon, on tekemässä itse modernisaatiosta ongelmallisen, jolloin nuoruus nähdään enenevässä määrin viattomaksi utopiaksi, joka sysää ”naiivisti” kohti jatkuvaa muutosta. Naiivin itsensä hylkäämisen ja etäisyyttä ottavan refleksiivisyyden välisestä vastakkainasettelusta näyttää tulleen keskeinen kulttuurinen teema myöhäismodernissa. Tämä vastakkainasettelu liittyy sekä refleksiivisen itsekakeskeisiin että vahvasti itsensä unohtaviin nuoruuden kuviin. (Fornäs 1998, 294-295.) Koska identiteetit ovat tulleet alati ongelmallisemmiksi, nuoret ovat epävarmoja siitä, keitä he oikein ovat. Koska kulttuurinen vapautuminen ja yksilöllistymiskehitys ovat tehneet identiteeteistä aiempaa avoimempia, heidän on peilattava itseään toisissaan, julkisuuden tähtihahmoissa, mediassa ja musiikissa. Ihmiset tarvitsevat hetkellistä taantumista vahvistaakseen ja kehittääkseen subjektiivisia identiteettejään myöhäismoderneissa konteksteissa. (Fornäs 1998, 320-321.)

3.3 Identiteettityön tapoja

Samastumisella eli identifikaatiolla on tärkeä välittävä rooli median tunne- ja sosialisatiovaikutusten syntymisessä. Myös identiteetti rakentuu samastumisten myötä. Samastumalla toisiin voimme saada erilaisten ihmisten ja tilanteiden sijaiskokemuksia, jotka taas näkökulmia avaamalla ja roolinottotaitoja kehittämällä edistävät identiteettityötä. (Mustonen 2001,

123.) ”Identiteetti yhdistää yksilön hänen elämänkaarensa kaksoismekanismiin avulla, jossa hän samanaikaisesti sekä liittyy joihinkin tai kaikkiin muihin että erottautuu joistakin tai kaikista muista ihmisistä.” (Fornäs 1998, 278-279.) Identiteetit ovat moninaisuutensa lisäksi juoksevassa tilassa olevia ja dynaamisia. Identiteetti on loputon rakennelma, jossa vanha ja uusi elävät rinnakkain. (Fornäs 1998, 282.)

Postemotionaalisella kulttuurilla tarkoitetaan sitä, että vallitsevassa kulttuurissamme tunteet sisältävät entistä vähemmän yksityisyyttä, salattavaa tai hämmennystä aiheuttavia asioita. Niistä on tullut julkisia ja institutionalisoituja. Tällöin tunteita valmistetaan ”teollisesti” ja jatkuvasti emotionaalista sanastoa käyttävä puhetulva mediassa maallistaa tunteet ja tyhjentää ne sisällöistään. (Mestrovic 1997, 74-80.)

Erilaisia toteutumisen mahdollisuuksia on helppo etsiä työstämällä identiteettiään internetin Facebook-yhteisössä. Thomas Ziehe puhuu juuri näistä uusista toteutumisen mahdollisuuksista. Ziehen subjektivoinnin vaatimus tarkoittaa kaipuuta siihen, että yksilö voisi kokea kohtaamansa tilanteet tunnetasolla, subjektivointi merkitsee mielialaherkkyyttä ja suuntautumista ihmissuhteisiin. (Hoikkala & Roos 1998, 153.) Tähän kohtaan voisimme myös käyttää Mestrovicin käsitystä postemotionaalisesta yhteiskunnasta, jossa tunteet teollistetaan ja sysätään ulkopuolelle. Ulkopuolisuudella tarkoitan sitä, että virtuaalimaailmassa, jossa ihminen on tekemisissä teknologian kanssa, voi hän peittää tunteensa tai ulkoistaa sen suhteessa virtuaalimaailmaan. Kasvokkain kohtaaminen on aina paljastavaa, jossa henkilön on työstettävä tunteensa suhteessa toiseen ihmiseen läsnäolon vallitessa. Ziehe puhuukin mm. ystävyysuhteiden latautumisesta, koska niihin asetetaan suuria odotuksia. Identiteettityössä katkos ja jatkuvuus ovat aina läsnä. Identiteetti on etsintää, jonka jatkuvuus syntyy juuri tuossa etsimisessä. (Hoikkala & Roos 1998, 154-155.)

Modernin, aidon ja elämyksellisen itsensä toteuttajan taakka on usein se, että hän joutuu kävelemään ympäriinsä perustelemassa pirstoutuneille yhteisöilleen omia valintojaan ja ratkaisujaan; elämänpolitiikkakin on sosiaalista toimintaa. Normit muuttuvat ja yhteisöt muotoutuvat uudennlaisiksi, mutta asioilla on silti moraalinen järjestyksensä, jota myös tuotetaan loputtomalla puheella. (Hoikkala & Roos 1998, 160.)

Erving Goffmanin mukaan ihminen on aina näyttämöllä toisten havainnoinnin kohteena. Ihmisillä on Facebook-yhteisössä mahdollisuus laittaa kuvia ja muuttaa profiiliaan sekä päivittää tekstin/kuvan muodossa sen hetkistä tilaansa. Arkielämän roolit –kirjassaan Goffmanin mielestä kuuluu paitsi se, millaisena meidät nähdään, myös se, millaisena haluamme itsemme nähtävän. Pysyvää minuutta ei ole, vaan se rakentuu ja muuttuu aina uudelleen ja uudelleen ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Goffmanin näkökulmasta minuuden voidaan katsoa olevan jotakin, jota kukin omien esitystensä avulla tarjoaa muille. (Saaristo & Jokinen 2004, 61.) Facebook mahdollistaa juuri tämän oman elämän esittämisen tavalla, joka vaatii käyttäjältä harkintaa. Mitä olet valmis tarjoamaan itsestäsi?

Zhaon, Grasmuckin sekä Martinin (2008) tutkimus, jossa tarkasteltiin identiteetin rakentumista Facebookissa kerrottiin kuinka ihmiset pyrkivät esittämään toivottuja mahdollisia minuuksia (hoped-for possible selves). Käyttäjät pyrkivät esittämään epärealistisia tai fantasiaoituja ”ideaaleja minuuksia” toisille käyttäjille ja näin netissä tuotetut identiteetit erosivat identiteeteistä, jotka oli luotu kasvokkaisissa tilanteissa. Ziehe puhuu mahdollisuustietoisuudesta, siitä mitä ihmiset voivat elämältään odottaa, osaavat unelmoida ja keksivät kaipauksiensa kohteeksi. (Ziehe 1991, 27.) Totuutta väaristeltiin hieman todellisuudessa ja kävi myös ilmi, että ujut ihmiset piilottivat sosiaalista ahdistustaan netissä. Voidaan sanoa, että ihmiset pitävät maskia jokapäiväisessä elämässään tullen heidän ”todelliseksi” tiedetyksi identiteetikseen. Identiteetin tuottamisstrategiat netissä näyttäytyivät julkisesti ”toivotuista mahdollisista” minuuksista (hoped-for possible selves), jotka olivat tiedostamattomissa toisille jokapäiväisessä elämässä (offline). Facebookissa pyrittiin mieluummin esittämään toivottuja mahdollisia minuuksia kuin ”todellisia” tai piilotettuja minuuksia. Kyse on siis eräänlaisesta ideaaliminän esittämisestä, ihanteellisen todellisuuden tavoittelusta.

Lisäksi Zhao, Grasmuck sekä Martin (2008) tutkivat käyttäjien profiileja, kontaktitietoja, sosiaalisia yhteisöjä (kaverit ja ryhmät joihin kuuluu), kuvauksia itsestä (harrastukset, kirjat, musiikkityylit ja elokuvat). He tulivat tulokseen, että ihmiset käyttivät erilaisia identiteetin rakentamisstrategioita Facebookissa. Implisiittisenä visualisuutena eli kuvina minuuksia nähtiin sosiaalisena toimijana ja kertova eli eksplisiittinen minuuksia ”kertoivat jotain minusta”. Näiden välissä toimi minuuksia kuluttajana. He käyttivät sanaa kulttuurinen minuuksia tarkoittaen lähinnä kulutukseen liittyvää käyttäytymistä ja makumieltymyksiä ”(katso mistä pidän, mitä teen, mitä luen, mitä kuuntelen)”. Haluihin ja makuihin keskittyneeseen kulutusidentiteetin työstämiseen ei sen kummemmin keskitytty. Tutkimuksen mukaan erilaiset kontrollitoiminnot mahdollistavat

Facebook-käyttäjän esittämään erilaista omakuvaa eri ihmisille, kuten he tekevät myös jokapäiväisessä elämässä kasvojen.

Kulttuuri pitää sisällään mm. ihmisten symbolit, identiteettimallit ja tulkinnat. Ziehe puhuu perinteisestä kulttuurin häiriöstä, jolla hän tarkoittaa mm. sukupuolimoraalin ja seksuaalikäyttäytymisen muuttumista sekä muuttunutta suhtautumista niin sanottuihin auktoriteettihenkilöihin. Lisäksi Ziehe puhuu sosiokulttuurisesta vapautumisesta, joka koskee kulttuuriperinnettä. Perinteistä vapautuminen tulee ilmi sukupuolielämän, avioliiton ja perhemuotojen alueella. Tämä koskee myös päässämme liikkuvia kuvia, esim. joukkotiedotusvälineet, mainonta ja tajuntateollisuus vapauttavat meissä itsessämme näkyjen, unelmien ja fantasioiden purkauksia. (Ziehe 1991, 17, 26-27.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuskirjallisuudessa ja erilaisissa metodioppaissa puhutaan siitä, että tutkimusongelmat pyritään tavallisesti esittämään kysymysmuodossa ja usein ongelman asettaminen ja muotoileminen on vaikeampaa kuin sen ratkaiseminen. Usein sanaa ”ongelma” ei haluta käyttää, vaan puhutaan mieluummin tutkimustehtävästä, joka asetetaan yleisellä tasolla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 116-120.)

Tutkimustehtäväksi muodostui identiteettityö ja itsensä esittäminen Facebook-yhteisössä. Kuinka avoimina profiilimme näyttäytyvät toisille käyttäjille ts. kuinka paljon tuomme itseämme julki Facebookissa? Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää identiteetin rakentumista Facebook-yhteisössä. Millaisen kuvan annamme itsestämme Facebookissa, onko se realistinen vai idealistinen? Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten nuoret rakentavat identiteettiään Facebook -yhteisössä?
2. Mitä nuoret kokevat oppivansa identiteetin rakentamisesta Facebook –yhteisössä?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Teemahaastattelu

Tutkimus oli kvalitatiivinen. Haastattelussa käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Puolistrukturoidun menetelmän ideana on, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei ihan kaikkea. Teemahaastattelu –sanaa käytetään, koska siinä haastattelu pyritään kohdentamaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa ottaen huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä ja että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit sekä teema-alueet ovat kaikille samat. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48.)

Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa ja aiheiden järjestystä voidaan vaihdella. Ihminen nähdään siis tutkimustilanteessa subjektina. Haastattelu tässä tutkimuksessa osoittautui käyttökelpoiseksi, koska haastatteleamalla yhden lukion oppilaita toimi se hyvänä yleisenä kartoituksena asian tiimoilta koskien Facebookin käyttöä. Lisäksi haastattelun avulla sain kuvaavia esimerkkejä ilmiöstä jota tutkin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34-36.)

Sanotaan, että tutkijan tehtävänä haastattelussa on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista sekä tunteista. Se, millainen käsitys tutkijalla on todellisuuden luonteesta, määrää kuinka hän tätä tehtäväänsä lähestyy. Yleensä kysytään ihmiseltä hänen uskomuksiaan, kokemussisältöjään sekä arvostuksiaan. Haastattelu on sosiaalinen vuorovaikutustilanne ja toiminta perustuu käsitteisiin, merkityksiin ja kieleen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 41.)

Haastattelua tehdessä edellytetään hyvää kontaktia haastateltavaan, tämän takia haastattelupaikan tulisi olla rauhallinen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 74.) Valitsin rauhallisen, pienen luokan erillään muusta opetuksesta. Melua ei ollut ja tila löytyi helposti. Hirsjärvi ja Hurme (2000) esittävät väitteen, jonka mukaan haastattelu voi koulumaailmassa olla yksi tapa päästä pois tunneilta, jolloin vastaaminen on ylimalkaista ja lyhyttä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 132.) Omassa tutkimuksessani halusinkin syventää tietoja Facebookista lisäämällä 20 oppilaan kirjoitelmat. Koin tarvitsevani haastattelujen lisäksi lisää materiaalia ja niinpä täydensin aineistoa oppilaiden tekemillä kirjoitelmilla.

5.2 Aineiston keruu

Aineisto kerättiin etelä-suomalaisessa lukiossa tammikuussa 2010 haastattelemalla kuutta henkilöä, kolmea tyttöä ja kolmea poikaa. He olivat iältään 17–18-vuotiaita, kävivät lukion kolmatta luokkaa ja olivat valmistautumassa kevään ylioppilaskirjoituksiin. Lisäksi pyysin eräällä äidinkiellentunnilla 20 oppilasta kirjoittamaan esseemuotoisen kirjoitelman aiheesta ”Minä ja Facebook”. Haastateltavat eivät osallistuneet kirjoitelmien tekoon, koska he olivat eri luokalta kuin kirjoitelmiin osallistujat. Haastattelujen tuloksia pyrin vertailemaan kirjoitelmista saatuihin vastauksiin analyysiosiossa. Kuulan (2006) mukaan tutkittavilta ei aina tarvita allekirjoitusta tutkimusluvan saamiseksi. Kerätessäni aineistoa oppilailta informoin heille selvästi tutkimuksesta ja siitä, että aineiston käsittely liittyi lopputyöhöni, jossa henkilöiden anonymiteettisuoja tulisi säilymään. Tällöin tähän nk. vapaamuotoiseen kirjoituspyyntöön ”Minä ja Facebook” –kirjoitelmien vastaamiseen riittivät äidinkielen opettajan sekä rehtorin lupa ja oppilaan vapaaehtoinen suostumus kirjoittaa aihepiiristä (Kuula 2006, 117.)

Haastattelut sovittiin siten, että pyysin äidinkielenopettajalta lupaa tulla tunnille kysymään vapaaehtoisia osallistumaan ”Facebook” –haastatteluun. Kerroin tunnilla tarvitsevani kolmea tyttöä ja kolmea poikaa osallistumaan n. 20-30 minuuttia kestäväan haastatteluun. Aluksi oppilaat olivat hieman hiljaisia, mutta tarvittavat kuusi haastateltavaa sain kerättyä. Kerroin paikan, jossa haastattelut tehtiin ja sovimme ajat. Kuusi haastattelua tehtiin kahden päivän aikana, paikkana oli kuvaamataidon luokan ”välitila”, eräänlainen hiljainen varastotila.

Kirjoitelmien kerääminen tapahtui siten, että olimme sopineet äidinkielenopettajan kanssa siitä, että tulisin yhdelle tunnille kertomaan tutkimuksestani ja siten oppilaat käyttivät osan äidinkiellentunnista siihen, että he kirjoittivat esseen annetullani otsikolla ”minä ja Facebook”. Opettajalle tämä sopi hyvin, koska samalla oppilaat harjoittelivat esseen kirjoittamista ja valmistautumista ylioppilaskirjoituksiin.

5.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Jokainen haastattelu kesti noin 20 minuuttia ja teknisenä apuvälineenä käytin minidisc –tallenninta. Haastattelumateriaalia kertyi litteroitavaksi noin 2 tuntia ja 13 minuuttia. Litterointi tapahtui seuraavalla viikolla ja se purettiin Word –tiedostoon. Haastattelujen purku osoittautui melko helpoksi, koska äänenlaatu oli hyvä, jolloin puheesta oli helppoa saada selvää. Aineisto oli kyllin

riittävä, koska teemat sisälsivät perustavanlaatuisia kysymyksiä, joita pyrin tarkentamaan lisäkysymyksillä. Kvalitatiivisen aineiston riittävyydelle ei ole tarjolla mittalukuja verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Puhutaan aineiston kylläntymisestä, jolloin aineiston kerääminen voidaan lopettaa, kun uudet tapaukset eivät enää tuo uusia piirteitä. Lisäksi voidaan todeta, että tutkija ei perusta tulkintojaan satunnaisiin poimintoihin (Mäkelä 1990, 52-53.)

Kerättyjen kirjoitelmien pituudet vaihtelivat 1-4 sivuun ja nämä kaikki kirjoitin puhtaaksi tietokoneelle yhteen tiedostoon. Aineistoon kerätyllä 20 abiturientin ”narratiivisella” esseellä nimellä ”Minä ja Facebook” pyrin saamaan tietoa siitä, millaisia merkityksiä abiturientit antavat Facebook-yhteisölle ja miten he kokevat Facebookin osana heidän arkeaan. Tällä tavoin tarkoitukseni oli saada vastauksia siihen, kuinka nuoret esittävät itseään yhteisössä, joka perustuu identiteetin jatkuvaan uudelleenmuokkaamiseen. Lisäksi ajatukseni oli tarjota oppilaille hetki, jolloin he voivat reflektoida omaa suhdettaan sosiaaliseen mediaan, tässä tapauksessa Facebookiin.

Tutkimuksen analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja tämän avulla pyrin muodostamaan analyysivaiheessa erilaisia teemoja Facebookin käyttötarkoituksista. Tuomi ja Sarajärvi (2009) puhuvat kolmesta aineistolähtöisestä analyysimallista. Tässä tutkimuksessa aineistolähtöistä analyysimallia käytetään aineiston kuvaukseen, jolloin merkityskokonaisuuksia pyritään jäsentämään, esittämään sekä tulkitsemaan. Kyse on synteesin eli merkityskokonaisuuksien arvioinnista. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 101.) Tämän lisäksi sisällönanalyysilla tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Analyysissäni pyrin induktiiviseen sisällönanalyysiin eli yksittäisestä ilmiöstä, yleiseen ilmiöön. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106.) Induktiivisen aineiston analyysi jakautuu prosessiksi, jossa ensimmäiseksi aineisto redusoidaan eli pelkistetään, sitten aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään ja lopuksi luodaan teoreettiset käsitteet eli aineisto abstrahoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Sisällönanalyysilla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Analyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Tämän tutkimuksen analyysimallin kuvauksessa nostetaan tutkimuskysymysten näkökulmasta olennainen esiin aineistosta. Kuvaus tapahtuu luonnollisella kielellä, jonka jälkeen

aineistosta on tarkoitus saada esiin merkitysten muodostamia kokonaisuuksia. Kokonaisuudet on mahdollista löytää sisäisen yhteenkuuluvuuden ja samanlaisuuden perusteella, jolloin analyysissä tematisoidaan, käsitteellistetään tai kerronnallisesti yleistetään esitetyt kuvaukset. Lopuksi synteesivaiheessa on tarkoitus luoda kokonaisuus, jossa erillään tarkastellut merkityskokonaisuudet tuodaan yhteen. (Sarajärvi & Tuomi 2008, 102.) Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan teemoittelun eli tematisoinnin haasteena on se, että onnistuakseen se vaatii teorian ja empirian vuorovaikutusta. Tämän tulisi sitten näkyä tutkimustekstissä niiden lomittumisena toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 176.)

Analyysini aloitin sillä, että haastattelujen litteroinnin ja kirjoitelmien ”puhtaaksi” kirjoittamisen jälkeen lähdin lukemaan tarkemmin koko aineistoa nk. lähiluvun tapaan. Pilkoin materiaalia osiin, luin useaan kertaan tekstiä lävitse ja pyrin hakemaan yhteisiä merkityksiä koko aineistosta. Myös merkitysten tiivistäminen oli osa analyysiprosessiani. Aineistossa oli paljon samankaltaisia vastauksia, jolloin yhdistelin ja luokittelin aineistoa selkeämmiksi kokonaisuuksiksi. Hirsjärvi ja Hurme (2000) toteavat, että aineiston yhdistelyllä yritetään löytää luokkien esiintymisen välille joitakin säännönmukaisuuksia, samankaltaisuuksia tai eroavuuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 149.)

Kirjoitelmien periaate oli sama. Luin 20 kirjoitelmaa nimellä ”minä ja Facebook”, kirjoitin ne puhtaaksi koneelle ja yhdistin sekä haastattelut että kirjoitelmien tekstit. Tämän jälkeen hain samankaltaisuuksia ja eroavuuksia, joista tiivistämisen kautta pyrin muodostamaan erilaisia teemoja. Teemahaastattelussa pääteemoja oli neljä, joiden vastauksista tein vertailuja kirjoitelmien antamiin merkityksiin pohdittaessa kirjoittajan suhdetta Facebookiin. Hirsjärvi ja Hurme (2000) puhuvat vertaamisesta ja tapausten välisten yhtäläisyyksien tai erojen löytämisestä, jotka saattavat olla askeleita kohti teoriaa tai systemaattista luokitusta. Lisäksi he mainitsevat analyysin teemojen kiteyttämistä yleiseksi kehykseksi tai malliksi. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 167.)

Hirsjärven ja Hurmeen (2000) mukaan analysoidun haastatteluaineiston tuloksia voidaan esitellä monella tavalla kuten tekstinä, numeroina sekä kuvina ja kuvioina. Tulokset voi siis esittää sanallisessa muodossa ja se voi olla suorasanaista tekstiä, mutta on mahdollista käyttää myös esimerkiksi lyhenteitä tai koodeja, varsinkin analyysivaiheessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 169.) Tässä tutkimuksessa analyysiosio ei sisällä lyhenteitä tai koodeja, kaikki esitetään tekstinä ja tulososiossa pitäydytään sanallisessa muodossa sekä muutamissa sitaateissa.

Teema-alueita oli teemahaastattelurungossa neljä. Ensimmäinen teema käsitteli profiilin kuvausta ja motivationaalisia tekijöitä. Toisessa paneuduttiin yksilöllisyyteen ja yhteisöllisyyteen liittyviin kysymyksiin, kolmannessa teemassa otettiin esille yksityisyyteen ja julkisuuteen liittyviä asioita ja neljäs teema käsitteli oppimisprosessia. Muutamia lisäkysymykset, kuten “millaisena näet Facebookin tulevaisuuden” ja “mitä muuta olet oppinut virtuaaliyhteisöistä” päätin tehdä itse haastattelutilanteessa, jotka olivat tarkoitus aluksi jättää kokonaan pois haastatteluista. Teemahaastattelussa tärkeintä on se, että siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Kirjallisuuteen perehtyessäni teemoja nousi mieleeni, joita lähdin sitten työstämään eteenpäin. Voidaan sanoa, että etukäteen valitsemani teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Tuomi ja Sarajärvi (2009) puhuvat naturalistisesta paradigmasta, jossa todellisuuden uskotaan olevan monitasoinen ja subjektiivinen, yksilöiden mentaalisten prosessien luoma. Tällöin todellisuus ei tarkoita koko todellisuutta, vaan sitä todellisuutta, joka koostuu ihmisten luomista merkityksistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 65.) Facebook sosiaalisen median yhteisöllisenä muotona toimii paikkana, jossa sen käyttäjät jakavat erilaisia merkityksiä, näistä merkityksistä pyrin saamaan tulkinnan avulla vastauksia, joita analysointi mahdollistaa. Voidaan ajatella, että sosiaalisen median käyttö ja Facebook perustuu hetkelliseen kommunikointiin ja profiileiden päivityksiin, jossa ei aina ole kyse välttämättä tietoisesta ajattelusta. Joskus asiat koetaan spontaanisti, niistä saatetaan kirjoittaa, mutta jälkeensä vasta ajatellaan sen tarpeellisuutta. Mikä on tietoista ja mikä tiedostamatonta, nk. spontaania oppimista. Tulokset kertovat, onko haastateltavilta ja kirjoitelmien tekijöiltä herännyt oppimiseen liittyviä ajatuksia.

Tuloksissa pyrin kertomaan ensin yleisistä Facebookin käyttötarkoituksista ja sitten niistä asioista, mitä he ovat oppineet Facebookin käytön myötä. Sekä haastattelujen että kirjoitelmien tulokset ovat kirjoitettu yhteen ja sisällytetty samoihin kappaleisiin. Lopuksi tulosten yhteenveto- sekä pohdintakappaleissa pyrin yhdistämään ja syventämään haastatteluista sekä kirjoitelmista saatuja vastauksia ja lisäämään teoriakirjallisuutta tueksi näihin tuloksiin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä pyrin saamaan selville, millaisia vastaajien antamia yleisiä merkityksiä eli syitä profiilin luomiseen ja profiilin luonnetta sekä sen sisältöä kohtaan oli muodostunut. Yleisimpiä syitä Facebookin käyttöön olivat kommunikointi kavereiden, sukulaisten sekä tuttujen kanssa, kavereiden tilapäivityksien sekä kuvien katseleminen, tietojen lisääminen erilaisista yhteisöistä esim. faniyhteisöistä omaan profiiliin, kuvien jakaminen, pelien pelaaminen, erilaisten tapahtumien jakaminen muille esim. lukiotapahtumat sekä yhteydenpito ulkomaalaisten kavereiden kanssa. Facebookia pidettiin hyvänä ajanviettopaikkana ja sinne paeettiin jos oli tylsää.

Profiilin luomiseen oli päädytty monista eri syistä. Kahdella vastaajista kavereiden painostus profiilin luomiseen oli pääsyyinä oman profiilin tekoon. Lisäksi kaverit olivat suositelleet tai houkutelleet liittymistä ja se, että muillakin oli jo profiili toimi aktivoijana oman profiilin luomiseen. Kaverit olivat siirtyneet pitämään yhteyttä Facebookiin ja sekin toimi syynä profiilin luomiseen. Monia kiinnosti chattailumahdollisuudet ja ajanpuutteen vuoksi Facebook koettiin tärkeäksi kun eräällä vastaajista työ ja opiskelu veivät niin paljon aikaa. Nopea ja helppo tapa käydä Facebookissa ”päivittämässä” omia kuulumisia tai katsomassa muiden päivityksiä onnistui kiireestä huolimatta. Yhdellä vastaajista oli erikoinen syy profiilin luomiseen. Ystävä oli luonut hänelle profiilin, mutta hän itse ei ollut käyttänyt omaa profiiliaan kolmeen kuukauteen.

Suurin osa vastaajista käytti Facebookia päivittäin. Yksi vastaajista ilmoitti käyttävänsä sitä muutaman kerran päivässä ajasta riippuen. Facebookissa vietettiin aikaa yleensä puolesta tunnista tuntiin päivittäin. Profiilit sisälsivät kuvia itsestä, muistiinpanoja sekä erilaisia tekstejä, syntymäajan, kotipaikkakunnan, kuvia erilaisista tapahtumista, omia tilapäivityksiä sekä tietoja harrastuksista, sivuista joihin oli liittynyt esim. fanisivut.

6.1 Facebookin merkitykset osana nuorten arkea ja yhteisöllisyyden rakentamista

Profiilin luonne osoittautui jokaisella haastateltavalla yksilölliseksi ilmaukseksi. Luonnetta kuvattiin realistiseksi, tylsäksi, rennoksi, simppeleksi ja avoimeksi, pelkistetyksi sekä selkeäksi, mutta sotkuiseksi. Realistisella profiililla vastaaja tarkoitti sitä, ettei hänen ollut tarvetta ”paisutella” asioita tai valehdella. Tylsäksi vastaaja kuvasi profiilia, joka sisälsi muutamia kuvia, syntymäajan muttei mitään tilapäivityksiä itsestään. Rento sekä simppele/avoin profiili sisälsi vastaavasti paljon erilaisia tilapäivityksiä. Pelkistetyn profiilin odotettiin olevan ”puhdas”, ei liikaa tekstejä eikä

mitään testejä näkyvillä. Täysin päinvastaisen profiililuonteen kuvasi eräs haastateltavista, joka kertoi sen olevan selkeä, mutta sotkuinen. Hänen mukaansa profiilin tuli kuvata omaa luonnettaan, millainen hän on itse ihmisenä. Facebook merkitsi yhteydenpitämistä kavereihin, päivittäiseen yhteydenpitämiseen. Kaksi vastaajista kuitenkin pelkisti Facebookin merkityksen sanomalla, että

”Facebook ei merkitse mitään, se vaan on.”

Monelle Facebook oli jokapäiväinen asia ja siellä käytiin aina kuin muisti ja oli aikaa. Yksi kirjoitelman vastaajista valaisi asiaa näin:

”melkein aina kun käy koneella ni onhan se yks etappi”

Facebookin käyttöä voidaan kuvailla eräänlaiseksi ”rutiininomaiseksi rituaaliksi”, joka kuuluu ihmisten arkeen ja viikonloppujen viettoon. Jollekin kyseisen palvelun käyttäminen on kasvanut enenevässä määrin vuosi vuodelta. Aktiivikäyttäjiksi määrittivät itsensä melkein puolet vastaajista, pari vastaajista kertoi käyttävänsä Facebookia vain muutaman kerran viikossa, kerran viikossa. Yleisin vastaus oli kuitenkin ”*käyn Facebookissa melkein päivittäin*”. Monille vastaajista profiili oli ollut käytössä yli kaksi vuotta. Haastatteluista saadut tulokset kertoivat myös, että Facebookissa käytiin lähes päivittäin.

Kirjoitelmista kerättyjen tietojen pohjalta Facebook -profiili luotiin kahdesta eri syystä, joko monella ystävällä oli jo entuudestaan profiili ja tämä sai henkilön luomaan omansa ja tämän kautta pystyi kokemaan sen yhteisöllisyyden tunteen. Toinen syy profiilin luomiseen lähti puhtaasti kavereiden lievästä painostuksesta. Onko kuitenkin kyseessä oma ”paine”, ettei vaan jäisi ikään kuin paitsi jostain tapahtumasta tai kokisi erillisyyden ja yksinäisyyden tunteita ilman Facebook -profiiliaan? Haastatteluista selvisi, että yhteydenpito oli siirtynyt nettiin, jolloin kuuluminen sosiaalisen median yhteisöön oli melkein välttämätöntä. Facebook ja siihen kuulumisen ovat tärkeä asia hyvin monelle nuorelle, koska ilman sitä koetaan eräänlaista ”ulkopuolisuuden” ja ”vieraantumisen” tunnetta. Voidaan sanoa, että sosiaalista identiteettiä rakennetaan liittymisen ja yhteenkuulumisen avulla.

6.2 Persoonallisen identiteetin rakentaminen Facebookissa

Kävi ilmi, että vastaajat päivittivät statustaan hyvin vaihtelevasti. Eräs päivitti heti kirjautuessaan sisään Facebookiin, toinen vaihtelevasti aikavälillä kahdesta viikosta aina kahteen kuukauteen. Yhdelle päivityksen merkitys ajoittui aina matkoilta tullessaan kun taas yksi vastaajista ei halunnut päivittää tietojaan, koska hän halusi kertoa kuulumisistaan ystävilleen muilla tavoilla. Harvoin, silloin tällöin, parin kuukauden välein sekä noin pari kertaa viikossa olivat yleisiä päivitystiheyden ”mittareita”.

Kuvien ja tekstin luonne jokaisen haastateltavan käyttäjäprofiilissa sai erilaisia vastauksia. Monille oli tärkeää se, että kuvista tuli välittyä hyvä fiilis, että kaikilla oli hauskaa niissä kuvissa. Kaksi vastaajista kertoi, että kuvat ja tekstit tulivat olla hyvän maun rajoissa, yksi kertoi haluavansa laittaa ainoastaan nk. ”läppäkuvia” ja erityisesti itsestään hauskoilta tuntuvat kuvat olivat haastateltavien mieleen. Käyttäjäprofiileissa esiintyi ryhmä- ja yksittäiskuvia. Kevyitä juttuja sekä iloisia asioita pyrittiin levittämään muille ja niitä arvostettiin. Kuvia, joissa oltiin tukevasti humalassa ei sopinut laittaa sekä yksi vastaajista kertoi, ettei halunnut näyttää sukulaistensa kuvia.

Kuvien luonteessa oli eroja, mainittiin normaaleita mökkikuvia, kuvia itsestä joissa muut oli rajattu pois, yksilökuvia (3 haastateltavista), hauskoja tilannekuvia, maisemakuvia, asiallisia kuvia, bilekuvia muttei mauttomia sellaisia, kuvia kavereista sekä rentoja kuvia, joista välittyi hyvä fiilis (3 haastateltavista). Lisäksi yleisinä pidettiin kuvia matkoilta, nk. matkakuvia (3 haastateltavista). Lisäksi kuvien tarkoituksena oli viestittää sitä, missä oli käynyt ja mitä oli tehnyt. Kuvien viestittämiseen liittyi myös se, että niitä katselemalla tuli itselle hyvä fiilis ja ne toimivat hyvinä muistoina itselleen. Kuvat rentouttivat ja lievensivät stressiä jos elämä oli muuten kiireistä. Kuvien tarkoituksena oli siis jakaa hyvää fiilistä muille ja kaksi haastateltavista mainitsi, että niillä pyrittiin viestittämään kuvaa siitä, millainen on itse ihmisenä. Oli myös poikkeuksia. Kaksi haastateltavista sanoivat, etteivät pyri viestittämään kuvillaan yhtään mitään. Hyvien fiiliksen jakaminen ja avoimuuden ilmaiseminen hyvän maun rajoissa osoittautui useimmille vastaajista olevan se, jota kuvilla haluttiin kertoa.

Päivittämisen tarkoituksena vastaajilta sain hieman eriäviä vastauksia. Yhdellä vastaajista oli huoli siitä, ettei joutuisi naurunalaiseksi jos ei päivittäisi tietojaan säännöllisin väliajoin. Eräälle esim. hyvän leffan näkeminen ja sen kehuminen oli tärkeää ja muutenkin monet vastaajista (3) halusivat jakaa hyviä kokemuksia kavereilleen ts. hyvien muistojen takia. Yksi

vastaajista kertoi, että uuden kuvan lisääminen ja siitä saadut muiden kommentit saivat hänet hyvälle tuulelle. Joku vastaajista kertoi taas, että päivittää tietojaan ikävää toista ihmistä kohtaan (poikaystävä armeijassa). Omien ajatuksien jakamista pidettiin tärkeänä, se oli hyvä tapa purkaa stressiä ja ystävät tukivat kommentteillaan toisiaan. Kaksi vastaajista kuitenkin mainitsi, että he eivät kirjoita profiiliin mitään, koska eivät pitäneet oman tiedon jakamisesta ja toinen heistä ilmaisi asian näin:

”profiilihomma ei ole ehkä mun juttu”.

Yksilöllistä profiilia rakennettiin tietoisesti hyvän maun rajoissa. Siellä ilmaistiin asioita, jotka lievittivät stressiä ja tätä kautta koettiin hyvää fiilistä.

6.3 Sosiaalisen identiteetin rakentaminen Facebookissa

Haastattelujen lisäksi aineistoa kerättiin lukiolaisilta siten, että pyysin 20 oppilasta kirjoittamaan äidinkielen tunnilla aineen/kirjoitelman otsikolla ”Minä ja Facebook”. Näiden kirjoitelmien tarkoituksena oli saada lisätietoa siitä, millaisia kokemuksia Facebook heissä herättää ja mitä he ylipäänsä ajattelevat Facebook –yhteisöstä. Aineistosta nousi esille, että Facebookia käytetään pääasiallisesti kavereiden kanssa chattailuun eli yhteydenpitoon. Esimerkiksi pelien pelaaminen on sivuseikka, sen mainitsi vain muutama vastaajista. Pelien pelaamisen ”funktiona” pidettiin lähinnä sitä, että oli tylsää. Sosiaalinen media, tässä tapauksessa Facebook on joillekin eräänlainen tirkistelyn ”alttari”, jossa on kiva välillä seurata jokaisen tutun tilapäivityksiä tai lisättyjä kuvia. Eräs kirjoitelmaan vastanneista kuvaili asiaa seuraavasti:

”Luen kavereiden tilapäivityksiä etusivulta, vaikka toisinaan ne ovat tylsiä”.

Osa vastanneista kertoivat katselevansa ja seurailevansa muiden tilapäivityksiä ja ajatuksia, mutta eivät itse välttämättä jakaneet omia ajatuksiaan. Tämän katsoin olevan jonkinlaista vertailua toisiin identiteetin rakentamisessa. Monet kuitenkin pitivät Facebookia puhtaasti yhteisöllisenä paikkana, jossa kommunikoidaan kavereiden kanssa ja jaetaan kuvia sekä kerrotaan tulevista tapahtumista, esim. keikoista tai omista tulevista synttäreistä.

6.4 Oppiminen ja avoimuus Facebookissa

Kolmannen teemahaastattelun teema käsitteli yksityisyyttä ja julkisuutta, kuinka paljon profiilia pidettiin muilta piilossa ja mitä oltiin valmiita näyttämään muille. Haastatteluaineistoni kolmas teema, ”yksityisyys ja julkisuus” pyrki käsittelemään vastaajan Facebook –profiilin ulkopuolelle jääneitä asioita ja sitä, millä perustein henkilö oli valmis hyväksymään tai hylkäämään ystävän. Lisäksi haastateltava kuvaili mielteitään yksityisyydestä Facebookissa. Profiilin ulkopuolelle jäivät kuvat, jotka saattoivat asettaa henkilön huonoon valoon, jotka asettivat naurunalaiseksi tai kuvat joissa kavereilta ei oltu kysytty lupaa. Profiilitekstiin ei haluttu kirjoittaa henkilökohtaisia ongelmia eikä haluttu julkaista härskejä kommentteja. Kolme vastaajista kertoi, ettei profiiliin haluttu laittaa tietoja asuinpaikasta, puhelinnumeroa eikä sähköpostiosoitetta. Mietteitä yksityisyydestä haastateltavat kertoivat, että jonkinlainen itsesuojeluvaisto netissä tuli säilyttää ja tietoja tuli antaa vain tutuille jos ne olivat jotain henkilökohtaisempia. Eräs henkilö kertoi, että hän soitti kaverilleen kertoakseen yksityisasiasta, ne eivät kuuluneet nettiin muiden nähtäväksi. Yksi vastaajista kertoi, että hyväksyi kaverin harkinnan mukaan, jos yhteisiä tuttuja oli. Moni vastaajista piti tärkeänä sitä, että oli tärkeää saada kaverin hyväksyntä kuvien laittamiselle missä kaveri oli läsnä.

Haastateltavien mielestä kavereiksi hyväksyttiin henkilöitä, joiden kanssa oltiin juteltu aiemmin tai heidän kanssaan oli oltu enemmän tekemisissä tosi elämässä. Vanhemmat kaverit hyväksyttiin, vaikka heihin ei olisikaan oltu yhteydessä pitkiin aikoihin. Eräs vastaajista kertoi hyväksyvänsä kaikki vanhat ala-asteen ystävät, vaikka samalla kertoi, ettei halua sinne ”turhia” ihmisiä. Herää kysymys, oliko kaikki ala-asteen ystävät todella hänelle merkityksellisiä ja todellisia ystäviä. Yksi vastaajista kertoi hyväksyvänsä kaikki samalla tunneilla olevat ihmiset sen perusteella, että jos hän oli tunnilta poissa, oli mahdollista ottaa keneen tahansa yhteyttä Facebookin kautta kysyäkseen esim. tulevista läksyistä tai tenteistä. Facebook osoittautui hänelle puhtaasti yhteydenpitovälineenä, ei välttämättä paikkana, jossa oltaisiin yhteydessä ihmisiin, jotka ovat ystäviä.

Suurelle osalle vastaajista oli selvää, että henkilöön oli pitänyt tutustua tai tavata ja jutella ainakin kerran ennen hyväksymistä kaverikseen. Yksi vastaajista sanoi filosofisesti, että lisätäkseen kaverikseen täytyi olla ”jokin oikea yhteys henkilöön”. Vaikka jokin oikea yhteys olikin muodostunut, emme voi olla varmoja siitä mitä kavereus ja ystävyys nykyään ihmisille merkitsee, johtuen internetin ja sosiaalisen median, tässä tapauksessa Facebookin mukaantulosta ihmisten arkeen.

Kriteereitä kavereiden hylkäämisellekin löytyi jonkin verran. Asiattomuuksien kirjoittelu profiiliin ja negatiivinen kommentointi sekä täysin tuntemattomat henkilöt olivat asioita, joiden perusteella haastateltavat olivat valmiita harkitsemaan kaverin poistamista heidän Facebook –kaverilistaltaan. Myös ihmiset, joiden kanssa ei tullut toimeen, ärsyttävät tyypit mainittiin hylkäämisen perusteiksi. Yksi vastaajista oli maininnut, että negatiivinen kommentointi uudesta kuvastaan profiilissa oli ollut peruste hylkäämiselle. Jos jollekin ei voinut jutella ja hänen pyrkimyksenään oli vain kerätä kavereita mahdollisimman paljon Facebookissa osoittautui selkeäksi merkiksi siitä, ettei yksi vastaajista halunnut nähdä tätä hänen kaverilistallaan. Kahdelle vastaajista kaverin kaverit eivät sopineet ystäviksi ja jos oli nähnyt koulussa, muttei jutellut niin sekini oli merkki siitä ettei halunnut lisätä tätä henkilöä kaverilistalleen. Facebookissa olevien pelien kautta kavereikseen pyrkivät henkilöt hylättiin. Kaksi haastateltavista naisista kertoivat nk. turkkilaisista miehistä, jotka pyrkivät ”iskuryityksillään” keräämään kavereita Facebookin kautta. Heidät hylättiin välittömästi. Facebook tarjosi siis monenlaisia tapoja pyrkiä lisäämään ihmisiä ”kavereikseen”.

Käyttäjäprofiiliin haluttiin julkaista tunnetiloja, tulevia tapahtumia, hyviä ideoita, joita voitiin sitten jakaa muiden kehiteltäviksi (jaetut kokemukset), parisuhdetilanne, ikä, perheenjäsenet ja sisarukset, omia ajatuksia sekä nimenomaan nk. ”perusjuttuja”, joita voitiin yleisesti sanoa. Eräs vastaajista kertoi, että profiilini tuli olla sellainen, miltä näytän ihmisenäkin, mitä minusta jo valmiiksi tiedetään. Yksityisyyden piiriin yhdelle henkilölle kuului hänen poliittinen kantansa ja surullisia juttuja ei haluttu tuoda julki käyttäjäprofiiliin. Riidat, tapaturmat tai läheisen kuolema olivat asioita, joita haluttiin pitää yksityisinä tietoina. Useimmille henkilökohtaiset asiat eivät kuuluneet Facebookiin.

Facebook –yhteisöä pidetään paikkana, jossa kukaan ei halunnut jakaa kaikkia yksityistietojaan muille. Yksityisyyttä pidettiin siis tärkeänä, sitä ei lähdetty jakamaan. Vastaajat suhtautuivat kriittisesti toisten tilapäivityksiin, ajatuksiin sekä esille laitettuihin kuviin. Kavereiksi hyväksyttiin hyviä ystäviä, sukulaisia sekä tuttuja ihmisiä, mutta tuntemattomia pyrittiin välttämään. Jotkut vastaajista eivät halunneet aktiivisesti päivittää tilaansa tai eivät halunneet kertoa omista ajatuksista profiilipäivityksissään. Muutamat vastaajista kertoivat, että vain kaverit näkivät ”kuvani ja tapahtumat”. Eräs vastaajista esitti mielipiteensä seuraavasti:

”kavereiksi aluksi hyväksyin suunnilleen kaikki ketä pyys, ite en useinkaan pyydä”

Yhdelle vastaajista oli tärkeää, että osasi myös karsia henkilöitä ja hän pyrki harkitsemaan tarkkaan ketä suostui hyväksymään kavereiksi. Eräs vastaajista kertoi olevansa suhteellisen avoin ja pyrki ilmaisemaan itseään seuraavasti:

”julkaisemani kirjoitukset löytävät nopeasti perille ja ovat muiden tiedossa kommentoitavissa.”

Teemahaastattelun neljännessä osassa selviteltiin mitä vastaajat kokivat oppineensa Facebookin käytön myötä, mikä on asenne Facebookia kohtaan – mitä hyvää ja huonoa siinä nähdään. Lisäkysymyksenä selvittelin, mikä on heidän mielestään Facebookin tulevaisuus. Neljännen teeman alakategorioiksi muodostuivat Facebook oppimisprosessina, negatiiviset ja positiiviset kokemukset Facebookista.

“Missään et ole turvassa”, aloitti yksi haastateltavista kertoessaan mitä hän oli oppinut käyttäessään Facebookia. Oppimista kuvattiin hyvin eri näkökulmista ja ne olivat keskenään paikkoin ristiriitaisia. Eräs kertoi haluavansa olla avoimempi ja toivoi osaavansa kertoa hieman enemmän itsestään tulevaisuudessa. Yksi kertoi, ettei kannata paljastaa liikaa, tuli olla tarkkana mitä julkaisee ja ketä hyväksyy kaverikseen, minkälaisen kuvan itsestään antaa. Jonkun mielestä Facebookissa osa ihmisistä on valmiita tekemään kaikkensa ansaitakseen rahaa.

”Olen oppinut muita kavereita seuraamalla ettei todellakaan kirjoita mitään typerää juttuja sinne, ettei kirjoita kiukuspäissään mistään riidoista”.

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että he olivat oppineet sen, miten yksityisyyttä piti varjella netissä. Lisäksi se koettiin melko positiiviseksi paikaksi, siellä oli helppoja tapoja jakaa asioita. Siellä pystyi pitämään eri tavalla yhteyttä ihmisiin kuin ennen ja kuitenkin todettiin ettei tietokone ollut ainoa kommunikointiväline yhteydenpitoon vaan kännykät toimivat ja kavereita tuli nähtyä. Yksi vastaajista totesi, että toiset pitivät Facebookia niin erilaisena kommunikointivälineenä kuin toiset. Käyttötavat siis poikkesivat hieman toisistaan.

Kirjoitelmien mukaan Facebookin kautta ihmiset oppivat myös paljon asioita, tietoisesti ja tietämättään. Monet ovat maininneet, että Facebook ja sen monet käyttömahdollisuudet ovat äärimmäisen koukuttavia. Juuri Facebookin käytön rutiininomaisuus, siitä muodostuva nautinto voi ja usein altisti käytön koukuttavuuteen. Koukuttavuus perustuu myös siihen, että osa vastaajista kokee pysyvänsä ajan tasalla vain Facebookin kautta ja se peilautuu siihen, mitä

kavereiden elämässä tapahtuu. Ovatko fantasiat todellisempia kuin itse todellisuus osalle vai kaikille ihmisille? Monet kertoivat avoimesti oppimisprosessin olevan juuri sitä tavallisinta iloa tuottavaa toimintaan, kuten vanhojen kavereiden löytämisen ja yhteydenpidon vaivattomuuden.

”kun etusivulta näkee, että joillain on uusi kaveri, niin voi löytää lisää vanhoja tuttuja”

Kuvia jaettiin usein Facebookissa. Monet pitivät kuvien jakamista hyvänä asiana, koska muutamat vastaajista olivat oppineet, että niiden kautta pystyi päätellä paremmin miten tietyn ihmisen elämä sujuu ja mitä hänelle yleensä kuului. Eräs vastaajista kertoi mielipiteensä profiileiden aitoudesta seuraavasti:

”Minua mietityttää, että kuvaavatko kuvat todella sitä mitä olet”?

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että koko Facebook on kyseenalaistanut käsitteen kavereista ja sanoi, että vastuu on itsellä ja omat kaverinsa voi itse tarkasti ”valikoida”. Oppimista koettiin niissäkin asioissa, jotka olivat monille aika itsestään selviä. Facebook on hyödyllinen, mutta monet käyttävät sitä liikaa, eivätkä erään vastaajan mukaan elä ”oikeassa” maailmassa. Tai näinkin runollisesti eräs vastaajista kommentoi:

”Facebook antaa vapautta lapselle, joka tavalla, kuten jokaisesta ilmansuunnasta puhaltava tuuli, joka iskee jokaisesta suunnasta”.

Eräänlaista huolta kannettiin siitä, että ilman Facebook –profiilia ihmisiä tultaisiin arvostelemaan tai haukkumaan, etenkin nuorten keskuudessa. Lisäksi on mietitty sitä, voiko henkilö olla jopa vaarassa syrjäytyä ilman Facebook –profiilia kun niin monet asiat hoituvat sosiaalisen median ja erityisesti Facebookin kautta. Identiteetin rakentamisen kannalta yksityisyyden ja rajojen opettelu perustui nk. ”vaistonvaraiseen” toimintaan. Käyttäjät mm. harkitsivat mitä he halusivat julkaista profiilissaan ja keitä olivat valmiita hyväksymään tai hylkäämään kavereikseen.

6.5 Asenteet Facebookia kohtaan

Facebookia pidettiin kuitenkin hauskana paikkana, jossa oli kiva viettää aina välillä aikaa ja jutella kavereiden kanssa. Negatiivisena koettiin Facebookin kaupallistuminen ja se, että palveluilla pyrittiin rahastamaan ja “koukuttamaan” käyttäjiä. Yksi vastaajista totesi osuvasti, että “ihmisten seuraaminen on rasittavaa”. Lisäksi eräs vastaajista sanoi Facebookin herättävän hänessä hyvin ristiriitaisia ajatuksia. Hän vain totesi, että Facebook oli hyvä paikka silloin, jos sitä osasi käyttää ainoastaan sen alkuperäiseen tarkoitukseen eli yhteydenpitoon. Hänen mukaansa Facebook pyrki tekemään kaikki “alttiiksi toisille ihmisille”. En oikein ymmärtänyt eikä hän itsekään sitä, mitä hän tarkoitti tarkalleen tuolla ilmaisullaan. Kyse on kuitenkin ilmeisesti siitä, että Facebook tekee helposti riippuvaiseksi toisista Facebook -käyttäjistä. Vain yksi vastaajista sanoi suoraan, että “olet ulkopuolinen jos et ole siellä”. Muutama vastaajista oli sitä mieltä, että Facebookin käyttäminen vaatii aikaa ja siihen pitää perehtyä osatakseen käyttää sitä monipuolisesti. Yhdelle henkilöistä heräsi ajatus siitä, ettei Facebookin käyttö opettanut hänelle mitään, koska vetosi netinkäytön ja koko tietokonekulttuurin helppouteen ja siihen, että oli käyttänyt tietokoneita koko elämänsä ajan. Rankan päivän päätteeksi Facebook nähtiin rentoutumiskeinona ja se rauhoitti sekä osoittautui hyväksi ajanviettopaikaksi.

Kirjoitelmista saatujen vastauksien mukaan Facebookia käytetään moneen tarpeeseen, se on joillekin yksi monista ikkunoista, jota pidetään jatkuvasti päällä (online –tilassa). Joillekin se näyttäytyy ei niin tärkeänä paikkana, etteikö he voisi pärjätä ilman sitä. Tylsyyteen Facebook sopii ja toimii ”pelastajana”, jolloin voidaan katsella toisten kuvia tai pelata erilaisia pelejä. Vahva ilmaisu kuvastaa erään nuoren vastaajan sekä ehkä monen muunkin ”piiloista” asennetta Facebookia kohtaan:

”Vihaan ja rakastan Facebookia samaan aikaan”

Negatiivisia ajatuksia Facebookista ilmaistiin sanoilla ”häiritsevää”, ”turhauttavaa” tai ”suututtavaa”. Omien yksityisten asioiden kertominen suututti ja sitä pidettiin turhana. Häiritsevänä pidettiin jatkuvaa informaatiotulvaa siitä, mitä kaverit olivat tehneet tai mitä päivitelleet sekä pelien ja muiden sovellutusten maksullistamispyrkimyksiä. Lisäksi huonona pidettiin sitä, että kun pystyy pitämään yhteyttä toisiin ihmisiin netin kautta, vähentää se ihmisten välistä kanssakäymistä.

”Facebook jotenkin ärsyttää minua ja siitä kirjoittaminen ärsyttää vielä enemmän. Se tuntuu olevan minulle kuin ajantuhlausta. Facebook on kylläystä varten ja sitä varten, että yhä enemmän saat muilta palautetta ja tiedät ylipäänsä, mitä sinusta ollaan mieltä. Facebook on erittäin julkinen paikka, koska nykyään ollaan huomionkipeämpiä ja halutaan olla näkyviä ja kaikkien tuntemia”.

Hyviksi asioiksi koettiin muun muassa sitä, että se on ilmainen, mahdollisuus ottaa nopeasti paikalla oleviin ystäviin yhteyttä, kiireiselle hyvä yhteydenpitoväline, voi seurata kavereiden menoa niin pysyy itsekän kärryillä, tapahtumien järjestäminen kavereiden kanssa, ”hyvä vaihtoehto kirjeiden kirjoittamisen sijaan”. Facebookista ei monen vastaajan mielestä ollut haittaa jos vain osasi itse käyttäytyä ja hieman miettiä mitä siellä tekee ja jakaa muiden nähtäväksi.

Vastaajilta tuli monipuolisia mielteitä koskien Facebookin tulevaisuudennäkymiä. Ajateltiin, että Facebook tulee kasvamaan entisestään, monipuolistumaan ja se tulee yhä suosittumaksi. Se tulee kehittymään entisestään, erilaisia yhteisöjä tulee lisää ja erään haastateltavan mukaan pelejä tulee kokoajan lisää, jotka tulevat addiktoimaan nuoria käyttäjiä. Siitä tulee päivittäinen juttu eri-ikäisille ihmisille. Ajateltiin myös, että sen merkitys tulisi muuttumaan, yhä nuoremmat tulisivat käyttämään sitä kun taas yksi haastateltavista ajatteli, että nimenomaan aikuiset käyttäjät tulisivat valtaamaan Facebookin, jonka vuoksi hän ajatteli Facebookin pysyvän ainakin seuraavat kymmenen vuotta muodissa. Yksi vastasi tyyliä, että Facebookin käyttö loppahtaa. Eräs haastateltavista sanoi, että Facebookiin saattaa tulla muutos ja ihmiset kyllästyvät, jonka jälkeen hän lisäsi ”itse saatan kasvaa henkisesti ja vähentää sen käyttöä”. Eräänlaista itsereflektointia oli siis tapahtunut. Kaksi vastaajista olivat sitä mieltä, että Facebookin käyttö vähenee ja ihmiset kyllästyvät siihen.

”voi olla, että se on vielä kymmenen vuoden päästä samanlainen hitti”

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lukiolaisten kokemuksia Facebookin käytöstä. Aineisto kerättiin haastattelemalla kuutta lukiolaista, iältään 17-18-vuotiaista tyttöä ja poikaa. Tämän lisäksi pyysin 20 oppilasta kirjoittamaan esseemuodossa olevan kirjoitelman ”Minä ja Facebook”.

Keskeinen tulos tutkielmassa oli se, että nuoret pitivät Facebook –profiiliaan yhtäältä yksilöllisyyden ilmauksena. Toisaalta Facebookin merkityksistä osana nuorten arkea ja yhteisöllisyyden rakentamista tärkeimpänä pidettiin sitä, että haluttiin pitää yhteyttä kavereihin. Profiili luotiin jos jollakin kaverilla jo oli oma profiili ja toinen syy profiilin luomiseen lähti kavereiden lievistä painostuksesta. Fornäs (1998) puhuu yksilön tarpeesta samanaikaisesti sekä liittyä joihinkin tai kaikkiin muihin että erottautua joistakin tai kaikista muista ihmisistä, joka kuvastaa hyvin Facebookin merkitystä nuorten arjessa ja yhteisöllisyyden rakentamisessa. (Fornäs, 1998, 278-279.)

Kiinnostava tulos oli myös se, että Facebook toimi persoonallisen identiteetin rakentamisen välineenä. Persoonallista identiteettiä rakennettiin tietoisesti ja hyvän maun rajoissa. Profiilia päivitettiin vaihtelevasti ja kuvat viestittivät usein sitä, missä oli käynyt ja mitä oli tehnyt. Kellnerin (1997, 281) mukaan identiteetti välittyykin nyky-yhteiskunnassa lisääntyvässä määrin mediakuvissa, jotka antavat mallin ja ihanteet yksityisen identiteetin muovaamiselle.

Merkittävää oli se, miten keskeinen rooli Facebookilla oli erityisesti sosiaalisen identiteetin rakentamisessa. Facebookin avulla kommunikointiin, rakennettiin vuorovaikutusta, sosiaalisia suhteita sekä pelattiin pelejä. Jotkut käyttäjät kertoivat seurailevansa muiden tilapäivityksiä haluamatta itse osallistua omien tietojen jakamiseen. Vertailua toisiin identiteetin rakentamisessa saattoi tapahtua, jolloin kyseessä on Fornäsin (1998) kuvaus ihmisten tarpeesta peilata itseään toisissaan sekä mediassa. (Fornäs, 320-321.)

Tutkielma tuotti myös uutta tietoa siitä, millaista oppimista tapahtuu Facebookin välityksellä. Facebook toimi oppimisprosessina monella eri tapaa, vaikka monet vastaajista eivät varmaan itse edes huomanneet, että he olivat oppineet monia asioita tietäen ja tietämättään. Kirjoitelmien tarkoituksena olikin saada lukiolaiset refleктоimaan omaa suhdettaan Facebookiin, jossa itse kirjoittamisprosessi mahdollistaa oppimiskokemuksen kirjoittajalle itselleen.

Keskeistä oppimisprosessille oli identiteetin rakentamisen avoimuus, missä kulkee yksityisen ja julkisen tiedon raja. Yleistä oli, että haluttiin säilyttää jonkinlainen itsesuojeluvaisto netissä. Kuitenkin esimerkiksi Seppäsen ja Väliiverrosen (2012, 46-47) mukaan on mahdollista, että kontrollointi siitä, mitkä ovat yksityisiä asioita tai miten profiilissa kerrottuja tietoja käytetään hämärtyy, jos on paljon ystäviä ja ystävien ystäviä hyväksyttynä Facebookissa. Tällöin profiileista tulee enemmän tai vähemmän julkisia. Tietoisuus omasta yksityisyydestä ja omien rajojen asettaminen vaihteli ihmisten välillä. Identiteetin rakentamisen kannalta yksityisyyden ja rajojen opettelu perustui nk. ”vaistonvaraiseen” toimintaan. Käyttäjät mm. harkitsivat mitä he halusivat julkaista profiilissaan ja keitä olivat valmiita hyväksymään tai hylkäämään kavereikseen. Omien ajatusten jakamisen sekä yhteydenpidon luonne ja erilaiset merkitykset Facebookissa määräävät painotuksen, missä määrin kukin profiili painottuu yksityisyyteen tai julkisuuteen.

Hoechsmannin mukaan merkittävää on sosiaalisessa mediassa se, että sitä voidaan pitää tapana olla yhteyksissä ystäviin. Tällä hän tarkoittaa sitä, että yhteydet sosiaalisessa mediassa muihin ihmisiin auttavat henkilöitä tietämään missä mennään nk. offline elämässä, todellisen maailman jokapäiväisessä elämässä. Osallistava media auttaa nuorta esittämään identiteettiään, kommunikoidaan muiden kanssa, muotoilemaan ryhmiä sekä kuluttamaan viihteellistä mediaa, yleensä ystävien jakamia median muotoja, tekstiä, kuvia sekä ääntä. (Hoechsmann 2012, 34.)

Ennen sosiaalista mediaa kommunikointi tapahtui ihmisten välillä kasvotusten, nykyään tieto itsestä, kommunikoinnin tarve, yhteisöllisyyden tunne sekä kulutus tekstien, kuvien ja äänen muodossa on siirtynyt virtuaalimaailmaan, tässä tutkimuksessa kuvattuun yhteen sosiaalisen median yhteisöön nimeltä Facebook. Hoechsmann (2012) väittää, että juuri tässä ihmisen tietoisuudessa identiteetin muokkaamisesta on tullut nuorille tärkein tehtävä koskien ihmisen kasvua ja kehitystä. (Hoechsmann 2012, 36.) Identiteetin työstäminen, nk. ”identiteettityö” on nykyään jatkuvaa ja kiinnittyy vahvasti jokapäiväisessä elämässä käytettyyn sosiaalisen median muotoihin.

Nk. ”online –yhteisöt” ovat kehittyneet nopeasti ja kasvaneet räjähdysmäisesti. Oman käsitykseni mukaan yhteisöllä tarkoitetaan yleensä sitä, että kerätään ystäviä ja pyydetään heitä liittymään johonkin ryhmään. Näitä ryhmiä on muodostettu ennen niin sanotusti kasvotusten, nykyään ryhmiä ja ryhmäkeskusteluja perustetaan sosiaalisessa mediassa. Näissä ryhmissä voidaan jakaa esim. erilaisia musiikkilinkkejä, jolloin Hoechsmannin (2012) mukaan kulutus ja

kuluttaminen perustuu ”online” kuluttamiseen. Tämä on eräänlaista tiedon kommunikointia, sen tuottamista ja jakamista (Hoechsmann 2012, 41.) Tällä tavoin nuoret työstävät myös identiteettiään, koska identiteettityö tapahtuu mm. peilausten ja vertailujen kautta. Huolenaiheeksi voidaan ottaa ajatus siitä, kuinka jo valmiiksi identiteetikriisissä olevat nuoret työstävät identiteettiään erilaisissa sosiaalisen median yhteisöissä? Virtuaaliseen yhteisöön liittymisen vaivattomuus eroaa todellisen, kasvokkain kohtaamisen tapahtumasta. Yksinäinen ja syrjäänvetäytyvä ihminen voi piiloutua pelolta liittymällä sosiaalisen median yhteisömuotoihin. Hänen ei tarvitse kohdata ihmistä, hän kohtaa fantasiansa, ihanteensa, jolla tarkoitan sosiaalista mediaa, virtuaalimaailmaa.

Facebook näyttäytyy ihmisten arjessa, näiden tutkittavien nuorten maailmassa eräänlaisena ”päivittäisenä elämismaailmana”, erään vastaajan kuvailemana ”yhtenä etappina” arjen rutiineissa. Sitä voidaan pitää ihmisen jokapäiväisen elämän yhtenä toteutumismuotona, aivan kuten sähköposteihin vastaamista tai laskujen maksamista internetissä. Kommunikointi Facebookissa oli välttämätöntä, sillä ilman yhteydenpitoa kavereihin sitä tuskin voi tapahtua. Tosin voihan kommunikoinnin muoto olla myös yksipuoleinen, tapa jolla ihminen vain jakaa omia mielipiteitään ja statuspäivityksiään osallistumatta muiden keskusteluihin. Tämä on kuitenkin harvinaista. Käyttäjä haluaa olla kosketuksissa muihin, vaikka kysymyksessä on sosiaalinen media. Tämän kommunikoinnin kautta identiteettityötä tapahtuu. Myös kokemuksista kertominen muille viittasi yhteisöllisyyden kokemiseen, tarpeeseen peilata minuutta muissa ihmisissä.

Yksilöllisyyden (individualismi) ja yhteisöllisyyden painottumista tässä tutkimuksessa ja näistä tehtyjä yleistyksiä en voi lähteä todentamaan. Spekuloisin sanomalla, että monet vastaajista mainitsivat nk. lomakuvat, joita he lähettivät muiden nähtäviksi. Tämä viittaisi eräänlaiseen individualismiin, mutta samalla voimme ajatella, ettemme tiedä päivittäjän motiiveja ja tämä riippuu paljon kuvien luonteesta. Voimme myös ajatella, että kuvien lähettäjä haluaa jakaa esim. hienoja maisemakuvia lomamatkoiltaan ja ”jakaa” näin elämyksen muiden kanssa. Tällöin muut pääsevät nauttimaan kuvista. Vastaavasti kuvat, joissa on lisätty tekstiä ja jotka viittaavat nk. ”itsensä pönkittämiseen” saattavat vaikuttaa muista egoistisilta ja hyvin individualistisilta. Tällöin kallistuisimme enemmän yksilölliseen profiilin päivittämisen tapaan.

Facebookissa positiivisuus liittyi siihen, että siellä oli kiva viettää aikaa kavereiden kanssa. Vastaavasti negatiivisena koettiin sitä, että siellä käyminen vei liikaa aikaa, joka on ristiriidassa positiivisten ja negatiivisten asioiden kanssa. Ehkä parhaiten kuvastaa yhden henkilön

maininta Facebookista, sillä hän samaan aikaan ”vihasi ja rakasti Facebookia”. Lisäksi Facebookista sanottiin, että se on hyvin koukuttava, joka tukee myös tätä ristiriitaa.

7.1 Tulosten luotettavuus ja hyödynnettävyys

Tulosten luotettavuutta ajatellen voidaan todeta, että sekä suullinen teemahaastattelu että kirjoitelmat antoivat yhdessä luotettavampaa tietoa sen sijaan, että tutkimus olisi tehty pelkästään haastatteleamalla lukiolaisia. Lisäksi kysymykset olivat laadittu siten, että haastateltavat pystyivät niihin vastaamaan ongelmitta. Kirjoitelmien pituudet vaihtelivat, mutta jokainen kirjoitti ajatuksiaan eikä tyhjiä papereita palautettu. ”Minä ja Facebook” –kirjoitelmat osoittautuivat hyväksi tavaksi oppilaille käsitellä heidän kokemuksiaan Facebook –yhteisöstä.

Tutkimusaineiston purkuprosessi osoittautui ongelmattomaksi, sillä nauhoitukset olivat tallentuneet selkeästi eli niistä sai hyvin selvää litterointivaiheessa. Litterointi suoritettiin heti haastattelujen jälkeen, heti seuraavana päivänä. Tässä laadullisessa tutkimuksessa ei pyritty tilastollisiin yleistyksiin, mutta pyrin kuvaamaan Facebookia ilmiönä ja ymmärtämään nuorten lukiolaisten toimintaa tämän yhteisöpalvelun sisällä. Teoreettinen tulkinta Facebook -ilmiöstä tapahtui analyysin eri vaiheissa ja tulkinta on nähtävissä tulososiossa. Jokaisella haastattelemallani henkilöllä oli kokemuksia Facebookin käytöstä, jolloin tutkimukseeni valitut haastateltavat tein harkinnan mukaan ja katsoin valittujen henkilöiden sopivan hyvin tähän tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86.)

Tässä tutkimuksessa oli havaittavissa melko nopeasti aineiston kylläntymistä eli saturaatiota. Saturaatiolla tarkoitetaan sitä, että aineisto alkaa toistaa itseään, jolloin haastateltavat eivät tuota enää tutkimusongelman kannalta mitään uutta tietoa. Tutkimukseni teemojen ja kysymyksien määrä oli kuitenkin tarpeeksi kattava, jolloin voidaan ajatella etteivät teemat ja kysymykset olleet liian suppeita vaan tuloksissa esiintyi runsaasti teemoihin sopivaa tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87.)

Menetelmien käytön laajentamisella voidaan saada esiin laajempia näkökulmia ja näin lisätä tutkimuksen luotettavuutta. (Hirjärvi & Hurme 2000, 38.) Juuri lisätakseni teemahaastattelun rinnalle ”Minä ja Facebook” –kirjoitelmien laatimisen uskoin saavani luotettavampaa ja syvällisempää tietoa. Kummastakin, sekä haastatteluista että kirjoitelmista nousivat esiin

Facebookin kommunikointiin ja yhteydenpitoon liittyvät asiat. Kirjoitelmat antoivat toki syvällisempiä merkityksiä, lähinnä kielenkäyttöön liittyvää vivahteikkaampaa ilmaisutapaa.

7.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimukseen liittyviä eettisiä ongelmakohtia on monenlaisia, jolloin mm. tutkimuslupaan sekä tutkimusaineiston keruuseen liittyvät haasteet mietityttävät tutkijaa. Lisäksi tutkimuksesta tiedottaminen eli raportointi joutuvat eettisen tarkastelun alle (Eskola & Suoranta 1998, 52-53.) Tietojen käsittelyvaiheessa tärkeimpinä eettisinä asioina pidetään yleensä luottamuksellisuutta sekä anonymiteettiä eli nimettömyyttä. Luottamuksellisuuden säilyttäminen ja anonymiteettisuoja tulee säilyttää myös tietoja julkistettaessa (Eskola & Suoranta 1998, 57.)

Tässä tutkimuksessa aineisto oli kerätty lukioikäisiltä oppilailta. Haastattelut tehtiin anonymisesti, mutta kirjoitelmissa oppilaat olivat kirjoittaneet paperille oman nimensä. Pyysin heitä kirjoittamaan nimensä, koska tällöin analyysivaiheessa pystyin jakamaan vastauksia poikien ja tyttöjen välillä. Muuten aineistoa käsiteltiin täysin anonymisesti. Tutkimuksessa käytettävät metodit ja analyysimenetelmät on raportoitu ja tulokset ovat toistettavissa. Analyysivaiheessa aineistoa käsiteltiin huolellisesti ja sen tulkinta oli rehellistä.

Taustateorioihini en ole voinut vaikuttaa, mutta yhdistelemällä aikaisempia teorioita olen pyrkinyt tekemään analyysini huolellisesti ja tutkimustulokset olen raportoinut selkeästi ja rehellisesti. Pohdinnassa omien tuloksien luotettavuutta on pyritty vahvistamaan käyttämällä aikaisempaa kirjallisuutta hyväksi. Tutkimuksen luotettavuuden osoittamisessa tutkimustuloksia ei ole vääristelty vaan ne on kuvattu analyysin pohjalta ja kirjoitettu tuloksissa julki. Tässä tutkimuksessa hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen on toteutunut ja tutkittavien yksityisyyden suojaamisesta on pidetty kiinni. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksesta informoitiin tutkittaville selkeästi.

7.3 Jatkotutkimusideoita

Tämä pienimuotoinen tutkielma selvitti lukiolaisten kokemuksia Facebookin käyttämisestä ja lisäsi tietoa siitä, kuinka lukiolaiset työstävät persoonallista ja sosiaalista identiteettiään. Jatkotutkimusta ajatellen tulisi syventää kokemusten filosofista puolta, sitä kuinka ihmiset kokevat sosiaalisen median tuottaman ”aineettoman sylin” ja onko virtuaalinen yhteisöllisyys lisäämässä loppujen lopuksi ihmisten yksinäisyyttä reaalista maailmaa ajatellen? Tähän päästään syvällisten haastattelujen kautta, laajojen aineistojen sekä hermeneuttisen ymmärtävän tutkimuksen suomia mahdollisuuksia hyväksikäyttäen. Lisäksi Facebookin tutkimus kaipaisi nk. pitkittäistutkimusta, jolloin esim. 5-8 vuoden Facebookissa aktiivisena olemista tutkittaisi siten, kuinka käyttäytyminen on muuttunut ja miten se on vaikuttanut elämään yleensä. Mitkä piirteet ovat vahvistuneet, mitkä toiminnot ovat jääneet kenties täysin taka-alalle ja mitä uutta on omaksuttu. Facebookia kehitellään jatkuvasti, jolloin uusia toimintoja tulee kokoajan lisää. Tämä haastaa nk. ”Facebook –tutkijan” ja tähän liittyvän tutkimuksen jatkuvaan tietojen uudelleen päivittämiseen ja vaatii siis valveutuneisuutta. Facebook näyttäytyi monelle tärkeänä yhteydenpitopaikkana, mutta tulevaisuudessa uskon, että se tulee monipuolistumaan entisestään. Aika näyttää mihin suuntaan Facebook muotoutuu.

LÄHTEET

Bennett, Andy. 2005. *Culture and everyday life*. Lontoo: SAGE.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Eskola J. 2010c. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-203.

Fornäs, Johan. 1998. *Kulttuuriteoria*. Vastapaino, Tampere.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. painos. Helsinki: Tammi.

Hoeschmann, Michael. "Identity and learning". Teoksessa *Learning the virtual life. Public Pedagogy in a Digital World*. 2012. Edited by Peter Pericles Trifonas.

Hoikkala, Tommi & Roos J.P. (toim.) *Elämänpolitiikka*. 1998. Gaudeamus. Tampere.

Kellner, Douglas. 1997. *Mediakulttuuri*. Vastapaino. Tampere.

Kupiainen, Reijo. 2005. *Mediakasvatuksen eetos. Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta*. Lapin yliopisto: Rovaniemi.

Kuula, Arja. 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino. Tampere.

Mestrovic, Stjepan G. 1997. *Postemotional Society*. London & New Delhi: Sage.

Mustonen, Anu. 2001. *Mediapsykologia*. WSOY.

Mäkelä K. 1990a. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.

Ruuska, Petri. 2013. Identiteetin translokaali elämä. Teoksessa Mikko Lehtonen (toim.) Liikkuva maailma. Vastapaino. Tampere.

Saaristo, Kimmo & Jokinen, Kimmo. 2004. Sosiologia. WSOY. Helsinki.

Seppänen, Janne & Väliverronen Esa. 2012. Mediayhteiskunta. Vastapaino. Tampere.

Suominen J., Östman S., Saarikoski, P. & Turtiainen, R. 2013. Sosiaalisen median lyhyt historia. Gaudeamus. Tampere.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Helsinki: Tammi.

Turkki, Teppo. 1998. Minuus mediassa. Uusia identiteettejä metsästävässä. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Ziehe, Thomas. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Vastapaino. Tampere.

WWW –Lähteet:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Facebook> (luettu 17.10.2008)

Artikkelit:

“Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships” (Zhao, Grasmuck & Martin) (luettu 3.9.2009)

HAASTATTELURUNKO

TEEMA I Profiilin kuvaus ja motivationaaliset tekijät

1. Mitä Facebook merkitsee sinulle?
2. Mikä sai sinut luomaan oman Facebook profiilisi?
3. Kuinka usein käytät Facebookia?
4. Mihin tarkoitukseen käytät Facebookia?
5. Kuvaile, millainen sinun Facebook profiilisi on?
6. Millainen profiili kuvaa sinua parhaiten? (ihanne profiili)

TEEMA II Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys

7. Kuinka usein päivität profiilistatustasi? Miksi?
8. Onko sinulla kuvia profiilissasi ja millaisia ne ovat?
9. Mitä haluat viestittää kuvillasi?
10. Kuinka usein päivität kuviasi? Miksi?

TEEMA III Yksityisyys ja julkisuus

11. Mitä muita tietoja itsestäsi olet valmis laittamaan muiden nähtäväksi?
12. Millaisia kuvia olet valmis laittamaan profiiliisi?
13. Millä perustein hyväksyt henkilön Facebookiin ystäväksesi ja miksi? Mitkä ovat ne perusteet?
14. Kenet olet valmis poistamaan Facebookista ja millä perustein?
15. Mihin laitat rajasi mitä olet valmis näyttämään ja mitä et näytä muille ihmisille profiilissasi?
16. Mitä suostut/mitä et suostu kirjoittamaan profiiliisi muiden nähtäväksi?

TEEMA IV Oppimisprosessi

17. Mitä olet mielestäsi oppinut käyttäessäsi Facebookia?
18. Millaisia ajatuksia Facebook sinussa herättää?
19. Millaisena näet Facebookin tulevaisuuden?
20. Mitä muuta olet oppinut virtuaaliyhteisöistä?